

Investigating the Relationship Between Quality of Life and City Love in Shandiz

Mohammad Ghazaie

Assistant Professor of City and Regional Planning, Art and Architecture Faculty, Yazd University, Yazd, Iran

✉ E-mail: mohammad.ghazaie@yazd.ac.ir

How to Cite: Ghazaie, M. (2026). Investigating the Relationship Between Quality of Life and City Love in Shandiz. *Geography and Development*, 24 (83), 117-146.

DOI: <http://dx.doi.org/10.22111/GDIJ.2025.51205.3722>

Received:

20 February 2025

Received in revised form:

28 April 2025

Accepted:

29 April 2025

Published online:

28 May 2026

ABSTRACT

Suppose city love, which depends on citizens' appreciation of the city's quality of life and interactions with its soul and body, emerges in citizens' being. In that case, it can act as a competitive benefit and cause an independent, distinctive nature for the city, regardless of the importance and size of neighbouring cities. Hence, using citizens' perceptions, this study aims to assess the subjective urban quality of life and city love in Shandiz, which has preserved its independent nature despite being located in the close adjacency of Mashhad, to see if these two subjective phenomena are aligned with the city's distinctive nature. Therefore, a questionnaire was first made and distributed randomly among 404 citizens. Using inferential and descriptive statistics, results indicated that individuals' dissatisfaction with the quality of the city's body is compensated by their appreciation of the city's soul, which has caused a higher perception of urban quality of life than average. Residents' love of Shandiz is also more than average regardless of their neighbourhoods and being native or immigrant. The effective role of the city soul on city love and the indifference of the city body mean that city love can compensate for the materialistic deficiencies of small cities. Despite being aware of shortcomings, a citizen in love with her city can cause the independent, distinctive nature of the city owing to her attachment to the city's soul. However, the city body should not be ignored because city love tends to diminish along with the increase in awareness.

Keywords:

City love,
Urban quality of life,
City soul & body,
Small cities,
Shandiz.

© the Author(s).

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

1. Introduction

Small towns adjacent to metropolises often become overshadowed and dependent on their larger neighbors. However, it is possible to find peripheral towns like Shandiz in Torqabeh-Shandiz County, Razavi Khorasan Province, that has its own unique characteristics despite its smaller size and lower political-economic capacity. Unlike most peripheral towns, Shandiz does not function merely as a dormitory settlement either. This distinctive nature may stem from Shandiz's objective factors such as its climatic conditions, rural-urban character, and numerous tourism projects and restaurants. This study seeks to determine whether if, beyond these tangible aspects, there are subjective factors rooted in citizens' perceptions that contribute to this uniqueness. Do residents' perceptions of quality of life (Subjective Urban Quality of Life) align with this distinct character? Can these perceptions compete with Mashhad's attractions and support Shandiz's independence? Here, subjective UQoL refers to individuals' perceptions of a place's livability across economic, social, physical, environmental, political, and transportation dimensions. These factors collectively, which can be divided into body and soul as two main dimensions, form the foundation of urban life and enhance City Love by shaping residents' quality of life through interaction with their

neighborhood's physical and socio-cultural environment. It is hypothesized that the "soul" dimension plays a more decisive role in small towns' QoL and City Love. Accordingly, this study first aims to measure city love and quality of life in Shandiz's body and soul. It then examines significant differences in QoL and City Love across neighborhoods and socio-economic groups. Finally, it clarifies how the city's body and soul influence City Love intensity.

2. Materials and Methods

Experienced quality of life represents a multidimensional construct that reflects satisfaction with key life aspects and the fulfillment of needs and values. Crucially, it is never confined to a single domain or territory. This study examines urban quality of life through two overarching dimensions: the city's "body" and "soul." The "body" dimension encompasses the material, visible, and tangible aspects of the city, while the "soul" represents its intangible, spiritual elements. Accordingly, and consistent with previous studies, economic, physical, environmental, and transportation components are considered under the city's body, while social factors and political participation components are categorized under the city's soul. Through comprehensive literature review and consultation sessions incorporating lived experiences, indicators of dimensions of quality of life and city love were identified. These were systematically organized into a structured questionnaire. Following rigorous validity and reliability testing, a total of 404 questionnaires were completed, proportionally distributed across Shandiz's ten neighborhoods based on population distribution. For data analysis, we employed SPSS software utilizing both descriptive and inferential statistics. Our analytical approach included: One-sample, Independent and paired t-tests, analysis of variance (ANOVA), and Correlation and Regression analysis.

3. Results and Discussion

When discussing the attractions and detractions of cities or their quality of life, the first things that likely come to mind are the physical and visible characteristics of urban spaces. However, it should be noted that large cities with substantial budgets can easily create objective attractions and draw audiences. Through our examination of subjective urban quality of life and city love in Shandiz as a small town, we demonstrated that despite citizens' low satisfaction with the city's body, their positive perception of its soul and their love for the city can overcome dissatisfaction stemming from the physical urban form, making themselves more prominent in residents' minds. This city love is not limited to one or several specific neighborhoods, but has also included residents of immigrant neighborhoods, newly developed areas, recently annexed zones, and even those experiencing the worst conditions related to the city's body compared to other districts. Satisfied residents can enrich the city's soul while making the environment conducive to creative innovation through improvements - a phenomenon manifested in Shandiz through its numerous restaurant brands and tourism projects. Regression results showed that the city's soul can explain city love, while the body plays no determining role. However, this should not lead to neglecting the city's body, as paired t-test results indicate that as citizens' awareness increases, their attachment to the city decreases. Paying attention to the city's soul and striving to enhance it is particularly important because addressing it is far less costly compared to improving the physical urban form. Based on the findings, we introduced a 2×2 matrix that categorizes residents into four groups according to their relationship with the city: enlightened and progressive, loving and attached, opportunistic and dependent, and reluctant residents.

4. Conclusion

This study aimed to assess the levels of subjective quality of life and city love, exploring their potential as competitive advantages for the small town of Shandiz. The results revealed that despite residents' below-average perceptions of the city's body, their positive mindset toward its soul and the sense of tranquility derived from living

there collectively elevated their subjective quality of life beyond the mean. Aligned with the city's soul, Shandiz residents demonstrated a profound love for their city—a sentiment distinctly influenced by its intangible dimensions. Notably, dissatisfaction with unmet demands or significant disparities in quality of life across neighborhoods did not diminish the city love among residents. Thus, a city's soul and the resulting city love can indeed serve as competitive assets for small towns, enabling them to stabilize populations and foster satisfaction through targeted investments in these dimensions. However, long-term neglect of the city's body may eventually undermine satisfaction with its soul.

Keywords: City love, Urban quality of life, City soul & body, Small cities, Shandiz.

5. References

- Bastanian Shahgoli, M., Panahi, A., & Abdollahzadeh Tarf, A. (2018). Evaluating the indicators of urban life quality in old and new textures of Tabriz (Case study: Koch-e Bagh and Marzadaran). *Sociological Studies*, 10(39), 73-89.
<https://sanad.iau.ir/en/Journal/jss/Article/957765>
- Bounds, M. (2020). *Urban Social Theory: City, Self and Society*. (R. Sarvestani, Trans.) Tehran University Publication.
https://press.ut.ac.ir/book_1439.html
- Cantarero, R., & Potter, J. (2024). Quality of life in small towns: a mid-American case study. In R. Marans, R. Stimson, & N. Webster, *Handbook of Quality of Life Research: Place and Space perspectives* (pp. 230-243). Cheltenham, UK • Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing.
<https://doi.org/10.4337/9781789908794.00024>
- Ghazaie, M., & Rafieian, M. (2021). Is affordable housing a pro-poor policy? Evidence from a prominent housing policy in Iran. *Poverty & Public Policy*, 1-24.
<https://doi.org/10.1002/pop4.355>
- Ghazaie, M., Rafieian, M., & Dadashpoor, H. (2024). Planning in the face of diversity: A re-orientation of power relations. *Progress in Planning*, 179(100794), 1-26.
<https://doi.org/10.1016/j.progress.2023.100794>
- Gifford, R., Scannell, L., Kormos, C., Rourke, C., & McIntyre, A. (2024). The role of neighbourhoods in quality of life: toward a comprehensive model. In R. Marans, R. Stimson, & N. Webster, *Handbook of Quality of Life Research: Place and Space Perspectives* (pp. 182-198). Cheltenham, UK • Northampton, MA: Edward Elgar.
<https://doi.org/10.4337/9781789908794.00020>
- Habibi, K., Amiri, F., Saidi, M., & Khosravi, R. (2023). Investigating the Effect of Institutional Trust on the Citizens' Quality of Life in Iran. *Urban Structure and Function Studies*, 11(40), 105-128.
<https://doi.org/10.22080/usfs.2024.26345.2395>
- Hataminejad, H., Ziari, K., Pashabadi, S., & Haji, M. (2018). Assessment of Quality of Life in Syroos Neighborhood in Tehran. *Human Geography Research*, 50(3), 513-535.
<https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.33919.1006519>
- Jamal, A., Rizki, C. Z., Fitriyani, Rusdi, M., & Diana, A. (2023). Urban quality of life amidst COVID-19 pandemic in Indonesia: do economic and geographical factors influence quality of life? *Journal of Maps*, 19(1), 1-11.
<https://doi.org/10.1080/17445647.2023.2232367>
- Judi, F., Sarvar, R., & Hassani Mehr, S. S. (2024). Assessing the quality of life in informal settlements in Miandoab. *Journal of Applied Researches in Geographical Sciences*, 74(24), 472-490.
<https://doi.org/10.61186/jgs.24.74.21>

- Kageyama, P. (2011). *For the Love of Cities: The Love Affair Between People and their Cities*. Published by Creative Cities Productions.
<https://www.amazon.com/Love-Cities-affair-between-people/dp/0615430430>
- Kavaratzis, M., & Hatch, M. (2013). The Dynamics of Place Brands: An Identity-based Approach to Place Branding Theory. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273- 281.
<https://doi.org/10.1177/1470593112467268>
- Kazemzadeh-Zow, A., Darvishi Bolorani, A., Neysani Samany, N., Toomanian, A., & Pourahmad, A. (2018). Spatiotemporal modelling of urban quality of life (UQoL) using satellite images and GIS. *International Journal of Remote Sensing*, 6095-6116.
<https://doi.org/10.1080/01431161.2018.1447160>
- Kourtit, K., Nijkamp, P., & Wahlström, M. (2020). How to make cities the home of people-a ‘ soul and body ’ analysis of urban attractiveness. *Land Use Policy*, 111, 1-9.
<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104734>
- Kourtit, K., Nijkamp, P., & Östh, J. (2021). My home is my castle-Assessment of city love in Sweden. *International Journal of Information Management*, 58, 1-17.
<https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102213>
- Kourtit, K., Nijkamp, P., Türk, U., & Wahlström, M. (2022a). City love and neighbourhood resilience in the urban fabric: A microcosmic urbanometric analysis of Rotterdam. *Journal of Urban Management*, 11, 226-236.
<https://doi.org/10.1016/j.ju m.2022.04.004>
- Kourtit, K., Nijkamp, P., & Wahlström, M. (2022b). City love and place quality assessment of liveable and loveable neighbourhoods in Rotterdam. *Land Use Policy*, 119, 1-12.
<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.106109>
- Li, G., & Weng, Q. (2007). Measuring the quality of life in city of Indianapolis by integration of remote sensing and census data. *International Journal of Remote Sensing*, 28(2), 249-267.
<https://doi.org/10.1080/01431160600735624>
- McCrea, R., Marans, R., Stimson, R., & Western, J. (2011). Subjective measurement of quality of life using primary data collection and the analysis of survey data. In R. Marans, & R. Stimson, *Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods, and Empirical Research* (55-75). Dordrecht: Springer.
https://www.doi.org/10.1007/978-94-007-1742-8_3
- McCrea, R., Shyy, T.-K., & Stimson, R. (2006). Objective and Subjective Indicators of Urban Quality of Life? *Applied Research in Quality of Life*, 1, 79-96.
<https://doi.org/10.1007/s11482-006-9002-2>
- Naghdi, A., & Babaei, H. (2015). Urban Quality of Life as Human Development Indicators: Dimensions, elements. *Urban Management Studies*, 7(23), 1-14.
<https://sanad.iau.ir/en/Journal/ums/Article/824466>
- Pakru, N., & Darskhan, R. (2024). Measurement of the factors affecting the quality of life in the informal settlements areas of Tabriz Metropolis. *Journal of Applied Reseaches in Geographical Sciences*, 24(73), 419-435.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22287736.1300.0.0.128.1>
- Popescu, I., & Mourão, P. (2025). Intertwining Perspectives on Happiness and Well-Being to Explain the Rise of Creative Cities. *Applied Research in Quality of Life*, 1-29.
<https://doi.org/10.1007/s11482-024-10417-7>

- Rahdar, A. (2024). Comparative analysis of quality of life indicators based on urban social justice (Case study : Zaytoon Karmanani and Koi Yousefi neighborhoods (Fatimia) in Ahvaz city. *Sustainable Urban & Regional Development Studies Quarterly*, 5(1), 155-175.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.27830764.1403.5.1.9.1>
- Rahmati, M., Ahmadi, S., & Mohammadi, C. (2024). Investigation of Quality of Life Indicators by Structural Equation Modeling in Sarpol-e Zahab City. *Human Geography Research Quarterly*, 56(1), 97-110.
<https://doi.org/10.22059/jhgr.2022.319405.1008261>
- Rahnamaee, M., Faraji Mollae, A., Hatami Nejad, H., & Azimi, A. (2013). An Analysis on the Concept of Urban Life Quality Case study: Babolsar City-Iran. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 2(5), 49-76.
<https://doi.org/10.22111/gaij.2012.886>
- Rapley, M. (2003). *Quality of Life Research: A Critical Introduction*. London: SAGE Publication.
<https://doi.org/10.4135/9781849209748>
- Rezvani, M., & Mansourian, H. (2008). Assessing the Quality of Life: A Review of Concepts, Indices and Models, and Presentation of a Proposed Model for Rural Areas. *Village and Development*, 11(3), 1-26.
http://rvt.agri-peri.ac.ir/article_59256.html?lang=en
- Rezvani, M., Motakan, A., Mansourian, H., & Satari, M. (2009). Development and Assessment of indicator of Urban Life Quality. *Urban Regional Studies and Research*, 1(2), 87-110.
https://urs.ui.ac.ir/article_19942.html?lang=en
- Saberifar, R. (2024). Investigating indicators of the quality of urban life(Case study: Birjand City. *Sustainable Urban & Regional Development Studies Quarterly*, 5(2), 1-19.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.27830764.1403.5.2.1.5>
- Serag El Din, H., Shalaby, A., Farouh, H., & Elariane, S. (2013). Principles of urban quality of life for a neighborhood. *HBRC Journal*, 9(1), 86-92.
<https://doi.org/10.1016/j.hbrcj.2013.02.007>
- Shaterian, M., Oshnooi, A., & Ganjipour, M. (2012). Measuring the degree of life quality satisfaction of old neighborhoods of Aran and Bidgol County. *Urban Regional Studies and Research*, 14(13), 127-144.
https://urs.ui.ac.ir/article_20019.html?lang=en
- Shayan, H., & Movdoodi, M. (2012). The Influence of Functional Changes on Repopulation (The Case Study: Shandiz District of Mashhad). *Human Geography Research*, 44(1), 173-190.
https://jhgr.ut.ac.ir/article_24531.html?lang=en
- Stimson, R. (2024). Objective approaches to investigating and measuring quality of life and well-being . In R. W. Marans, R. J. Stimson, & N. J. Webster, *Handbook of Quality of Life Research: Place and Space Perspectives* (pp. 61-78). Cheltenham, UK • Northampton, MA, USA: Edward Elgar.
<https://doi.org/10.4337/9781789908794.00012>
- Stimson, R., & Marans, R. (2011). Objective measurement of quality of life using secondary data. In R. Marans, & R. Stimson, *Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods, and Empirical Research* (33-54). Dordrecht: Springer.
https://doi.org/10.1007/978-94-007-1742-8_2
- Stimson, R., & Marans, R. (2024). Investigating subjective quality of life: using survey research methods. In R. Marans, R. Stimson, & N. Webster, *Handbook of Quality of Life Research: Place and Space Perspectives* (79-93). Cheltenham, UK • Northampton, MA, USA: Edward Elgar.
<https://doi.org/10.4337/9781789908794.00013>

- Tovar, E., & Bourdeau-Lepage, L. (2012). Well-being Disparities within the Paris Region: A Capabilist Spatialised Outlook. *Urban Studies*, 50(8), 1575-1591.
<https://doi.org/10.1177/0042098012465130>
- Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life: ordering concepts and measures of the good quality. *Journal of Happiness Studies*, 1, 1-39.
https://doi.org/10.1007/978-94-007-5702-8_11
- Wahlström, M. (2017). What about the Soul of the City? Applying a Resident Perspective in four Swedish Cities. *Romanian Journal of Regional Science*, 11(1), 36-61.
<http://rjrs.ase.ro/wp-content/uploads/2017/03/V111/V1113.Wahlstrom.pdf>
- Wahlström, M., Kourtit, K., & Nijkamp, P. (2020). Cities4People-A body and soul analysis of urban neighbourhoods. *Public Management Review*, 22(5), 687-700.
<https://doi.org/10.1080/14719037.2020.1718190>
- Wesz, J., Miron, L., Delsante, I., & Tzortzopoulos, P. (2023). Urban Quality of Life: A Systematic Literature Review. *Urban Science*, 7(56), 1-20.
<https://doi.org/10.3390/urbansci7020056>
- World Health Organization. (2012). WHOQOL user manual. World Health Organization.
<https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/4c5cd94a-599e-450f-9141-4a21a7b74849/content>

بررسی رابطه کیفیت زندگی و عشق به شهر؛ مطالعه موردی: شهر شاندیز

دکتر محمد قضایی

مقاله پژوهشی

چکیده

تجربه و قدردانی شهروندان از کیفیت زندگی در شهر در نتیجه تعامل با جسم و جان آن، معرف کیفیتی ذهنی است که از آن می‌توان به‌عنوان عشق به شهر یاد کرد. تبلور این کیفیت در وجود شهروندان یک شهر می‌تواند حاکی از وجود مزیت رقابتی و هویتی متمایز برای آن فارغ از بزرگی و اهمیت شهرهای مجاورش باشد. براین اساس، مطالعه حاضر درصدد است تا با مراجعه به ذهنیات شهروندان شاندیز، به‌عنوان شهر کوچکی که علی‌رغم همجواری با شهر بزرگ مشهد هویت مستقل خود را حفظ کرده، سطح کیفیت زندگی و عشق به شهر و هم‌راستایی سطوح این دو پدیده را با ماهیت متفاوت شهر مطالعه کند. بدین منظور، به‌پشتوانه مطالعات نظری و تجربه‌زیسته، پرسش‌نامه‌ای تهیه و پس از سنجش پایایی به‌صورت تصادفی توسط ۴۰۴ نفر از شهروندان تکمیل شد. به‌منظور تحلیل داده‌ها، آمار توصیفی-استنباطی و آزمون‌های میانگین، همبستگی و رگرسیون استفاده شدند. نتایج نشان می‌دهد که ناراضی‌بندی شهروندان از سطح کیفیت مرتبط با جسم شهر، به‌واسطه رضایت‌مندی قابل توجه آن‌ها از جان، که عموماً موضوعات اجتماعی و سیاسی-مشارکتی را شامل می‌شود، جبران و در مجموع به درک بالاتر از میانگین از سطح کیفیت زندگی منجر شده است. عشق ساکنان به شاندیز، فارغ از محل سکونت و بومی یا مهاجر بودن، نیز بالاتر از میانگین است. به‌عنوان مثال، ساکنان مسکن مهر که عمدتاً غیربومی هستند، علی‌رغم سطح پایین تجربه‌شان از کیفیت جسم شهر، به‌لحاظ جان و عشق به شهر کیفیتی به‌مراتب بالاتر از میانگین را تجربه می‌کنند. تأثیرپذیری قابل توجه عشق به شهر از جان شهر و بی‌تأثیری جسم شهر، آن‌را به‌عنوان جایگزین کمبودهای مادی‌ای که شهرهای کوچک عمدتاً در مقایسه با شهرهای بزرگ دارند، معرفی می‌کند. شهروند عاشق علی‌رغم آگاهی از کمبودها، به‌واسطه دل‌بستگی به جان شهر که در عشق به شهر نمایان می‌شود، می‌تواند ماهیت متفاوت و مستقل شهر را سبب شود. البته این به معنای غفلت از جسم شهر نیست، چراکه با افزایش آگاهی، از شدت این علاقه‌مندی کاسته می‌شود.

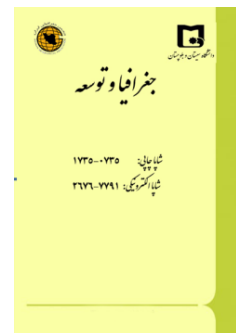
جغرافیا و توسعه، شماره ۸۳، تابستان ۱۴۰۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۰۲

تاریخ بازنگری داوری: ۱۴۰۴/۰۲/۰۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۰۹

صفحات: ۱۴۶-۱۱۷

واژه‌های کلیدی:

عشق به شهر، کیفیت زندگی شهری، جسم و جان شهر، شهرهای کوچک، شاندیز.

مقدمه

شهرهای کوچک همجوار با کلان‌شهرها، به‌راحتی می‌توانند تحت‌الشعاع نام آن‌ها قرار گرفته و به شهرهایی کاملاً وابسته تبدیل شوند. در چنین حالتی، جاذبه‌های شهرهای بزرگ‌تر واقع در مراکز رشد اقتصادی و کیفیت زندگی بهتری که برای ساکنان‌شان به ارمغان می‌آورند (Jamal et al, 2023: 1) و دافعه‌های شهرهای کوچک‌تر، شهرهای کوچک را به شهرهای تابع تبدیل می‌کند و یا این‌که آن‌ها را تا مرتبه یک شهر خوابگاهی تقلیل می‌دهد. با این حال، می‌توان شهرهای پیرامونی را یافت که علی‌رغم وسعت و توان سیاسی-اقتصادی به‌مراتب پایین‌ترشان، مناسبات منحصر به فرد خود را دارا هستند.

از این جمله، می‌توان به شاندیز، واقع در شهرستان طرقله-شاندیز، خراسان رضوی، اشاره کرد. این شهر با حدود ۲۰ هزار نفر جمعیت در ۳۵ کیلومتری غرب مشهد، دومین شهر بزرگ ایران، با جمعیتی حدود ۴ میلیون نفر، قرار گرفته است. در حالت عادی اگر جمعیت شهری حدود ۱/۲۰۰م شهر دیگر و در فاصله ۳۵ کیلومتری آن (به‌نوعی که بتوان با ۳۰ الی ۴۵ دقیقه رانندگی از یک شهر به شهر دیگر رسید) قرار گرفته باشد، به‌سختی می‌توان از آن انتظار متفاوت بودن

داشت اما، شاندیز نه‌تنها تابع نیست بلکه از دههٔ هفتاد به بعد روند مهاجرفرستی آن معکوس شده و ضمن تثبیت جمعیت، به شهری مهاجرپذیر تبدیل شده است. علاوه‌براین، شاندیز بر خلاف سایر شهرهای کوچک پیرامونی ماهیت خوابگاهی ندارد (Shayan & Movdoodi, 2012: 179) و هزینهٔ زندگی، مسکن و اجاره‌بها در آن تفاوت چندانی با مشهد نداشته و حتی می‌تواند از آن نیز بیشتر باشد.

این شرایط منحصربه‌فرد شهر می‌تواند دلایل متعددی داشته باشد که از جملهٔ آن‌ها می‌توان به شرایط آب‌وهوایی و محیطی، ماهیت روستاشهری شاندیز و وجود رستوران‌ها و پروژه‌های متعدد گردشگری، اشاره کرد. وجود اراضی آمادهٔ توسعه، باغات و همجواری با بیلاقات ابرده و زشک نیز زمینه‌ساز آن شده است که این شهر به‌عنوان محلی برای داشتن خانهٔ دوم مورد توجه قرار بگیرد. احداث حدود ۲۵۰۰ واحد مسکونی مهر و الحاق روستاهای پیرامونی از جمله حصارسرخ و سراسیا به شهر، از جمله دیگر دلایل مهاجرپذیری آن هستند؛ بنابراین برخلاف بازه زمانی ۱۳۶۵-۱۳۷۵ و ماقبل که شهر مهاجرفرست بوده، در دهه‌های اخیر ضمن تثبیت جمعیت بومی، مهاجر پذیر نیز شده (Shayan & Movdoodi, 2012: 179) و شرایط متفاوتی را برای یک شهر کوچک همجوار با شهری به بزرگی مشهد رقم زده است. این‌ها همگی مشخصاتی عینی هستند که می‌توان از آن‌ها به‌عنوان عناصر متمایزکنندهٔ شاندیز با سایر شهرهای کوچک پیرامونی یاد کرد.

حال آن‌چه که مطالعهٔ حاضر بناست بر روی آن تمرکز کند، این است که فارغ از عینیات، آیا در سطح ذهنی و نشأت گرفته از ادراک شهروندان از شاندیز و کیفیت زندگی در آن، می‌توان نشانه‌هایی را یافت که زمینه‌ساز این تفاوت باشند؟ آیا سطح درک شهروندان از ابعاد مختلف کیفیت زندگی در شهر با این ماهیت متفاوت هم‌راستاست؟ آیا این ادراک به نوعی هست که یارای رقابت با جذابیت‌های مشهد را داشته باشد و بتوان از آن به‌عنوان یکی از جذابیت‌های شاندیز برای مستقل‌بودن یاد کرد؟ و اگر این چنین است، کدام یک از ابعاد کیفیت زندگی دارای چنین مزیت رقابتی هستند؟ علاوه‌براین، با توجه به تغییرات ساختاری قابل‌توجه شهر در دهه‌های اخیر و رشد ۵ برابر جمعیت آن در ۲۵ سال گذشته و تأثیر این موارد بر روی کیفیت زندگی (Rahmati et al, 2024: 98)، سنجش کیفیت زندگی برای اولین بار در گستره شاندیز، ضمن سنجش چگونگی اداراکات شهروندان از شهر می‌تواند زمینهٔ بررسی تأثیرهای تغییرهای آتی بر روی کیفیت زندگی ذهنی افراد را فراهم آورد.

در این‌جا منظور از کیفیت زندگی ذهنی در واقع درک افراد از قابلیت زندگی یک مکان است که می‌توان آن‌را در ابعاد مختلف؛ اقتصاد، اجتماع، کالبد، محیط‌زیست، سیاست و حمل‌ونقل جست‌وجو نمود. مجموعهٔ این ابعاد می‌تواند شالودهٔ زندگی در یک جامعهٔ شهری را تشکیل و عشق‌به‌شهر را، به‌عنوان کیفیتی که ساکنان از زندگی و تعامل با جسم و جان شهر و محلهٔ سکونت‌شان تجربه می‌کنند، تقویت کند و جاذبه‌های آن‌را در برابر دافعه‌هایش پررنگ‌تر نشان دهد. این ابعاد را می‌توان به دو بُعد کلی جسم و جان تقسیم کرد. مراد از جسم شهر همان بُعد مادی و محسوس شهر که دیده می‌شود و عموماً با ثروت و سرمایه عجین شده، می‌باشد و مراد از جان، محتوا و معنای شهر است که سرمایهٔ حداقل اثرگذاری را بر روی آن می‌تواند داشته باشد (Wahlström et al, 2020: 691)؛ بنابراین، با توجه به ثروت و سرمایهٔ محدود شهرهای کوچک و کم‌رنگ‌بودن از خودبیگانگی، بی‌تفاوتی و غریبگی (Bounds, 2020: 21) در این شهرها در مقایسه با شهرهای بزرگ‌تر، انتظار می‌رود تا جان شهر نقش تعیین‌کننده‌تری در کیفیت زندگی و میزان عشق و علاقهٔ ساکنان به شهر ایفا نماید (Cantarero & Potter, 2024: 234). درخصوص اهمیت نقش جان شهر، مثلاً می‌توان به مطالعهٔ جودی^۱ و همکاران (۲۰۲۴) اشاره کرد. آن‌ها نشان داده‌اند که از میان همهٔ ابعاد کیفیت زندگی، مدیریت شهری می‌تواند بیشترین

تأثیر را در بعد اجتماع که تشکیل‌دهنده جان شهر است، داشته باشد. علاوه‌براین، باستانیان^۱ و همکاران (۲۰۱۸) و شاطریان^۲ و همکاران (۲۰۱۲) در مطالعات خود نیز نشان‌داده‌اند که در بافت‌های قدیم دو شهر تبریز و آران و بیدگل مؤلفه‌های بعد اجتماعی تعیین‌کننده‌تر بوده‌اند اما در مقابل، حاتمی‌نژاد^۳ و همکاران (۲۰۱۸) نشان‌داده‌اند که در محله سیروس به‌عنوان یکی از محله‌های قدیمی تهران، جان محله، نقشی در رضایت‌مندی ساکنان از کیفیت زندگی ندارد و جسم آن تأثیرگذارتر است. باستانیان و همکاران (۲۰۱۸) در خصوص بافت‌های نوساز شهر تبریز نیز نتایج نسبتاً مشابه با تهران را گزارش کرده‌اند.

بر این اساس، مطالعه حاضر ابتدا درصدد این است که میزان عشق‌به‌شهر و کیفیت زندگی در جسم و جان شان‌دیز و محله‌هایش را بسنجد. سپس، به‌دنبال بررسی معناداری تفاوت‌های احتمالی موجود در سطوح کیفیت زندگی و عشق‌به‌شهر در میان محله‌ها و گروه‌های اقتصادی - اجتماعی مختلف است. هدف نهایی نیز تبیین نقش جسم و جان شهر در شدت عشق‌به‌شهر است. نتایج تحقیق نشان‌می‌دهند که رضایت فراگیر ساکنان از جان شهر شان‌دیز و عشقی که به آن دارند و نقش تعیین‌کننده و معنادار رضایت از جان بر عشق‌به‌شهر را می‌توان از جمله مشخصات ذهنی شهر دانست که می‌تواند زمینه‌ساز متفاوت‌بودن آن با سایر شهرهای پیرامونی باشد.

مبانی نظری

ما در شهرها زندگی می‌کنیم و با تک‌تک عناصر آن وارد تعامل می‌شویم، بر آن‌ها اثر می‌گذاریم و از آن‌ها اثر می‌پذیریم. در کشاکش این تعامل‌ها و پیوندهایی که با شهر و عناصرش برقرار می‌کنیم، احساس‌های مثبت و منفی را تجربه می‌کنیم که می‌تواند ترجمه سطح کیفیت پیوند برقرارشده ما با محیط بیرون‌مان باشد. کیفیت، میزان خوب‌بودن چیزی را نشان‌می‌دهد و به‌عنوان مؤلفه‌ای جهت‌نمایش فضیلت یا جذابیت چیزی به کار برده می‌شود (Serag El Din et al, 2013: 87). همچنین، با مد نظر قراردادن این مهم که تفاوت‌ها، احساسات و به فراخور تجربه‌های متفاوتی خواهند داشت (Ghazaie et al, 2024: 20)، کیفیت، امری نسبی، پیچیده و چندبعدی و تحت‌تأثیر مؤلفه‌هایی چون: زمان، مکان، ارزش‌های فردی و اجتماعی است؛ لذا نمی‌توان انتظار ترجمانی واحد از آن‌را در بین افراد با خاستگاه‌های متفاوت فرهنگی داشت (Saberifar, 2024: 3; Rezvani & Mansourian, 2008: 4). اولین تحقیقات، کیفیت زندگی را شادی افراد می‌دانستند (Stimson & Marans, 2024: 79) اما تعبیر سازمان سلامت جهانی از کیفیت زندگی، درک فرد از زندگی در جامعه‌ای با بستر فرهنگی و نظام‌های ارزشی مشخص و در ارتباط با اهداف، انتظارات، استانداردها، و دغدغه‌ها می‌باشد (World Health Organization, 2012: 8).

در صورتی که کیفیت زندگی در تعامل انسان با محیط ساخته‌شده مورد بحث قرارگیرد، کیفیت زندگی شهری پدیدار می‌گردد و این باور وجود دارد که تعامل با شرایط اجتماعی، اقتصادی، زیرساختی و محیطی می‌تواند بر سلامت و تندرستی فرد اثر بگذارد (Gifford et al, 2024: 182; Kazemzadeh-Zow et al, 2018: 6096; Pakru & Darskhan, 2024: 421).

رضوانی^۴ و همکاران (۲۰۰۹: ۹۳)، کیفیت زندگی را با واقعیات عینی، ادراک ذهنی، برخورداری، بهزیستی، رضایت از زندگی و نیازهای انسانی همبسته می‌دانند. کیفیت زندگی شهری به‌عنوان یک رویکرد، تلاشی در جهت ایجاد شهر سالم و فراهم‌آوردن خدمات شهری مناسب و در دسترس برای همگان است (Rahnamaee et al, 2013: 50). سنجش کیفیت زندگی، درکی از چگونگی تأمین نیازهای روحانی، روانی و مادی جامعه و خانواده و رضایت یا عدم رضایت افراد و گروه‌ها

1. Bastanian
2. Shaterian
3. Hataminezhad
4. Rezvani

از ابعاد مختلف زندگی شهری فراهم می‌آورد (Rahdar, 2024: 156). مبتنی بر این تعاریف، کیفیت زندگی هم در بیرون از انسان به‌عنوان تجربه‌کننده آن و هم در درون او در سطح یک تجربه، احساس یا درک قرار دارد. آنچه که در بیرون است، لمس می‌شود، عیناً به‌نظر می‌آید و با عدد و رقم قابل اندازه‌گیری است، کیفیت زندگی شهری عینی نامیده‌اند. در مقابل، کیفیت زندگی شهری ذهنی به‌طور مستقیم با سطح رضایت‌مندی افراد ارتباط دارد و به فکر و احساسات مردم در مورد شرایط محیطی، اجتماعی و اقتصادی آن‌ها برمی‌گردد. این نوع از کیفیت زندگی آنچه را که ماهیت درونی دارد، رؤیت‌پذیر و ملموس نیست و به شکل رضایت یا عدم رضایت در ذهن انسان نقش‌بسته است، اندازه‌گیری می‌کند (Pakru & DarSKhan, 2024: 425; Veenhoven; 2000: 198; (McCrea et al, 2011: 55-57; Habibi et al, 2023: 113-114. بر اساس سطح کیفیت زندگی در هر کدام از انواع مذکور، ماتریس ۲*۲ ای شکل می‌گیرد که حاصل تلاقی سطرها و ستون‌هایش به‌زیستی (ثروتمند شاد)، محرومیت (فقیر ناشاد)، انطباق (فقیر شاد) و ناهماهنگی (ثروتمند ناشاد) است (Rezvani et al, 2009: 96; Rapley, 2003: 30-31; Wesz et al, 2023: 9).

اگرچه کیفیت زندگی عینی و ذهنی مکمل یکدیگر هستند (Gifford et al, 2024: 193) اما تحقیق‌های مختلف داخلی و خارجی حاکی از همبستگی بسیار کم این دو می‌باشد (87; Rezvani et al, 2009: 91; McCrea et al, 2006: 91; Naghdi & Babaei, 2015: 1 استیمنسون و مارانز^۱ (۲۰۱۱: ۵۱) نیز اشاره کرده‌اند که نظر به این‌که جذب انسان‌های مختلف به یک مکان یا محله در گرو اولویت‌هایشان است، تلاش برای رتبه‌بندی مکان‌ها بر اساس کیفیت زندگی عینی تقریباً بیهوده است. آن‌ها هشدار می‌دهند که استفاده از رویکرد عینی می‌تواند مصنوعی و نامعتبر باشد (Stimson, 2024: 75). از طرف دیگر، کیفیت زندگی شهری ذهنی می‌تواند با درک غیرواقعی از شرایط عینی همراه شود، چرا که افراد به انطباق ترجیحاتشان با آنچه که فکر می‌کنند می‌توانند به‌دست‌آورند، گرایش دارند، در نتیجه ممکن است به دست‌آوردهای کمتر راضی شوند. علاوه‌براین، در شرایط زندگی بد، بیان و تشریح یک موقعیت خوب و بهتر توسط افراد، عموماً به‌سختی صورت می‌پذیرد؛ چراکه گروه‌های مرجع آن‌ها نیز در شرایط بدی قرار دارند. با این‌همه، علی‌رغم توان انطباق‌پذیری بالای انسان‌ها، وقتی که این توان به آستانه خود می‌رسد، شرایط زندگی عینی، شروع به تأثیرگذاری منفی بر ذهنیات می‌کنند (Tovar & Bourdeau-Lepage, 2012: 1576).

فارغ از این‌که کدام یک از این دو رویکرد برای سنجش سطح کیفیت زندگی انتخاب می‌شود، ابعاد و مؤلفه‌های به‌کار برده شده است که اهمیت دارند. گیفورد^۲ و همکاران (۲۰۲۴: ۱۸۲) بیان می‌کنند که سطح کلی کیفیت زندگی به یک حوزه یا قلمرو محدود نمی‌شود (Li & Weng, 2007: 250). در یک دسته‌بندی کلی برای سنجش سطح کیفیت زندگی شهری می‌توان برای آن یک بعد مادی یا جسم^۳ شهر که محیط ساخته‌شده، زیرساخت‌ها، فضاها و امکانات عمومی، مسکن، فضای سبز و تسهیلات را نمایندگی می‌کند و یک بعد معنوی یا جان^۴ شهر که بخش نامرئی شهر است و در روح، تاریخ، هویت فرهنگی، سرمایه اجتماعی، احساس امنیت، حس اجتماع، تندرستی و نظایر این تبلور می‌یابد، در نظر گرفت. یک شهر سالم، شهری است که جسم و جانش یک کل منسجم را شکل می‌دهد (Wahlström et al, 2020: 688). جسم شهر مشخصاً خانه‌ها، ادارات، ساختمان‌های صنعتی، بناهای یادبود، فضاهای سبز، آب‌ها، زیرساخت، بندرها، مکان‌های ورزشی و تفریحی و مانند این‌ها را شامل می‌شود. این مؤلفه‌های مادی شهر در طول زمان با تصمیمات انسانی شکل گرفته یا تطبیق داده شده‌اند. جان شهر سپهر نامرئی یک سکونتگاه انسانی را به‌عنوان محصولاتی از روح انسان مانند رضایت و شادی ساکنان، حس اجتماع (حس تعلق)، ویژگی‌های فرهنگی، سرمایه اجتماعی، حال‌وهوای سیاسی، دموکراسی محلی، احساس امنیت و احساسات مشترکی از تاریخ و هویت نشان می‌دهد. چنین احساساتی کمتر محسوس

1. Stimson & Marans
2. Gifford
3. Body
4. Soul

هستند اما به لحاظ نظری می‌توان آن‌ها را به شکل تجربی مورد بررسی قرار داد. جان شهر منحصر به فرد بودن شهر را نشان می‌دهد (Wahlström, 2017: 41) مشخص است که جسم و جان شهر، بر یکدیگر اثر می‌گذارند و از هم اثر می‌پذیرند. جسم شهر با تحت تأثیر قرارداد میزان رضایت از زندگی شهری و محیط ساخته شده، شکل دهنده جان است و ذهن انسان محیط زندگی مناسب خودش را از طریق معماری، طرح فضایی، برنامه‌ریزی شهری، سیاست کاربری زمین شکل می‌دهد.

بنابر آن چه که کورتیت^۱ و همکاران (۲۰۲۰: ۳) نشان داده‌اند، احساسات شکل گرفته در وجود انسان در نتیجه تعامل وی با دو بعد اصلی جسم و جان شهر را می‌توان در کیفیتی تحت عنوان عشق به شهر^۲ جست‌وجو کرد. عشق یکی از ابتدایی‌ترین و قدرتمندترین انگیزه‌های کیهان است که همه ما آن را می‌فهمیم و با آن در ارتباطیم (Kageyama, 2011: 11). عشق شهری به بیان شدت ارتباط بین شهروندان با محیط شهری که طیفی از اشیاء یا ویژگی‌های محله تا تسهیلات عمومی و خصوصی یا ویژگی‌هایی در ناحیه شهری در معنای کل آن را دربرمی‌گیرد، می‌پردازد. به عنوان مثال؛ یک فرد ممکن است به یک پارک در محله‌اش علاقه‌مند باشد یا این که قدردان احساس آزادی و سلامتی که محل زندگی‌اش برایش فراهم می‌کند، باشد (Kourtit et al, 2022a: 229). عشق به شهر یا عشق شهری به قدردانی چندبعدی ساکنان یا بازدیدکنندگان و تعهد احساسی‌شان به جسم و جان شهر اشاره دارد که معمولاً و قویاً توسط کیفیت محله‌ای که افراد در آن زندگی می‌کنند، تعیین می‌شود. هرچه رضایت از این دو بیشتر باشد، عشق به شهر بیشتر خواهد شد و به واسطه دلبستگی، شادی مکان‌مبنا و معنای نمادین محلی که حاصل خواهند شد؛ تصمیم بر ماندن به جای مهاجرت کردن را سبب‌ساز می‌شوند و تمایل ساکنان را جهت مشارکت در حفظ و ارتقای محیط تحت تأثیر قرار می‌دهند (Wahlström et al, 2020: 688-690; Kourtit et al, 2021: 4; Kourtit et al, 2022b: 4). علاوه بر این، ساکنان راضی و شاد، به غنای فرهنگی پیرامون‌شان که همان جان شهر است، کمک می‌کنند و با ارتقای محیط، آن را برای بیان و نوآوری خلاقانه مهیا می‌سازند (Popescu & Mourão, 2025: 23). مطالعات همچنین نشان داده‌اند که جان شهر، نقش تعیین‌کننده تری در عشق و علاقه ساکنان به شهر دارد (Kourtit et al, 2021: 1). به طور مشخص، در خصوص شهرهای کوچک، کانتاررو و پاتر^۳ (۲۰۲۴: ۲۳۲) بیان می‌کنند که نگرش مثبت نسبت به کیفیت زندگی شهری در این شهرها ریشه در ارتباطات اجتماعی و جوانب بین فردی دارد که به پرکردن شکاف موجود در خدمات کمک می‌کند و ظرفیت و همبستگی اجتماعی را ارتقا می‌بخشد؛ در نتیجه به افزایش تعلق اجتماعی و رضایت منجر می‌شود.

داده‌ها و روش‌ها

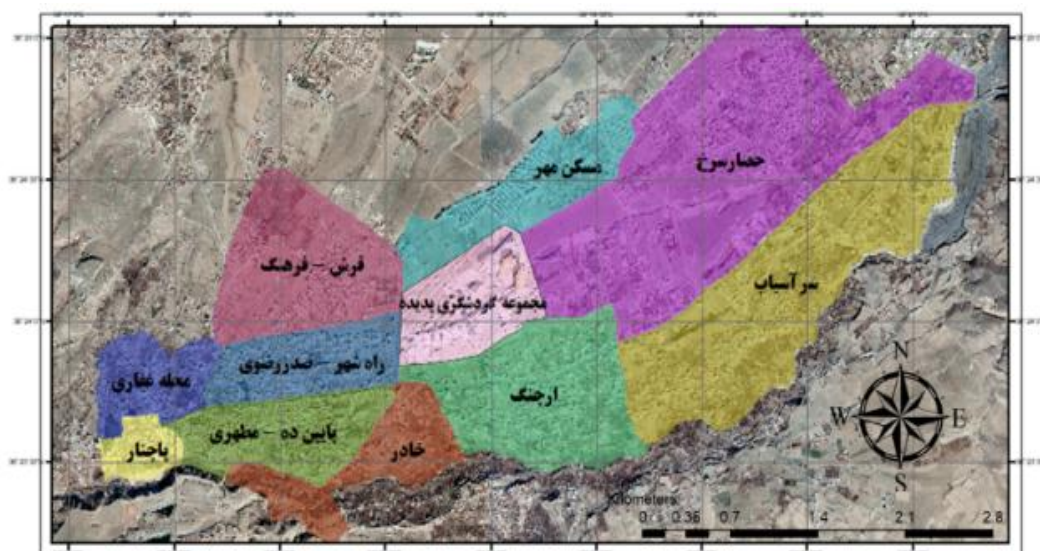
منطقه مورد مطالعه

با توجه به اهمیت موضوع و نظر به این که مطالعه حاضر و بسیاری از مؤلفه‌های مطرح شده در پرسش‌نامه رویکرد زمینه‌مبنا دارند، در این بخش تلاش شده تا شاندیز متناسب با بستر و تاریخ معاصر که طی کرده، توصیف شود. شهر شاندیز که به عنوان یک شهر گردشگری یا شهر غذا شناخته می‌شود، شهری ۲۰ هزار نفری واقع در شهرستان طربقه و شاندیز، در مجاورت غربی مشهد، است؛ بنابراین، به فراخور حجم بالای سفر به مشهد، شاندیز سالانه پذیرای حجم بالایی از زائران و مجاوران شهر مشهد نیز هست. علاوه بر این، شاندیز در مسیر بیلاقات و روستاهای ابرده و زشک واقع شده و به نوعی نه تنها دسترسی آن‌ها را تأمین می‌کند بلکه نقش کلیدی در خدمات‌رسانی به این نواحی ایفا می‌نماید. این شهر به لحاظ تاریخی، قدمتی دیرینه دارد که البته امروز جز تعداد محدودی چنار قطور که نماد شهر نیز

1. Kourtit
2. City Love
3. Cantarero and Potter

هستند، رنگ و نشانی از آن تاریخ باقی نمانده است. همان‌طور که پیش از این نیز ذکر شد، شان‌دیز از دهه ۷۰ به بعد از یک شهر مهاجرفرست، ضمن تثبیت جمعیت به یک شهر مهاجرپذیر تبدیل شده است که اکثر این مهاجران متعلق به طبقه اقتصادی - اجتماعی متوسط رو به بالا هستند و به‌واسطه ارزشمند شدن زمین و رواج الگوی خانه دوم (خانه باغ) به این شهر مهاجرت کرده‌اند (Shayan & Movdoodi, 2012: 179). بخش قابل توجهی از مهاجران نیز در نتیجه احداث ۲۵۰۰ واحد مسکونی مهر در محدوده قانونی شهر، به شهر آمدند. لازم به ذکر است که در ابتدا صرفاً تصمیم به ساختن ۵۰۰ واحد بوده است اما هم‌زمان با افزایش تعداد واحدهای مسکن مهر در ایران از ۲۰۰ هزار به ۲٫۵ میلیون (Ghazaie & Rafieian, 2021: 6). تعداد واحدهای شان‌دیز نیز ۵ برابر شدند؛ بنابراین، ساخت کالبدی، جمعیتی و اجتماعی شهر در سال‌های گذشته تغییر کرده و هویت کالبدی و اجتماعی-فرهنگی آن را به خطر انداخته است. هویت کالبدی، به‌واسطه تغییر در الگوی ساخت‌وساز، افزایش بلندمرتبه‌سازی، رواج آپارتمان‌نشینی و ماشین‌محوری و هویت اجتماعی-فرهنگی به‌واسطه حضور گروه‌های متفاوت با خاستگاه‌های متفاوت به مخاطره افتاده‌اند. افزایش جمعیت شهر، همچنین، حمل‌ونقل شهر را مسأله‌مند کرده است. براساس آنچه که در طرح جامع شهر آمده است، وضع موجود شبکه‌های مواصلاتی درون و برون‌شهری شان‌دیز، جوابگوی نیاز این حجم از متقاضی نیست.

تغییر در ساخت کالبدی، جمعیت و اجتماعی، بر حوزه محیط‌زیست نیز اثر گذاشته که از جمله این اثرات می‌توان به مسأله تأمین، ذخیره و توزیع منابع آب، تمایل به تغییر کاربری باغات، تجاوز به حریم و بستر رودخانه و استفاده از منابع آبی در جهت امور غیرضروری (به‌طور مشخص در خانه‌باغ‌ها) اشاره کرد. از جمله دیگر پیامدهای مهمی که در نتیجه این تغییرات در ساخت جمعیتی و اجتماعی شهر روی داده، حضور انباشتی از ثروت و سرمایه در قالب پروژه‌های گردشگری متعدد در شهر است. پروژه‌هایی که به‌نظر تأثیر مستقیم مثبتی بر زندگی اکثریت شهروندان نداشته و صرفاً با واردآوردن بار اضافی بر زندگی روزمره ساکنان و ارتباطی که با شهر دارند، سطح کیفیت زندگی آن‌ها را متزلزل کرده‌اند.

شکل ۱: نقشه شهر شان‌دیز و محله‌های آن

تهیه و ترسیم: نگارنده، ۱۴۰۳

موضوع دیگری که در خصوص شان‌دیز حائز اهمیت، نوع شکل‌گیری شهر است (شکل ۱). در واقع، محدوده قانونی که امروز از آن به‌عنوان «شهر» شان‌دیز یاد می‌کنیم، متشکل از چندین روستا اعم از ارچنگ، خادر، سرآسیا و حصارسرخ

است که رفته‌رفته و در گذر زمان به محدوده شهر الحاق شده‌اند؛ بنابراین، سکونتگاه‌هایی که هرکدام هویت منحصر به فردی داشتند، به شکلی کلاژگونه یک کل به اسم شان‌دیز را شکل داده‌اند؛ لذا این‌گونه به نظر می‌رسد که هویت محلی نقش پررنگ‌تری از هویت شهری دارد. علاوه بر این، گذار از زندگی روستایی به زندگی شهری و قوانین و مقرراتی که پس از ورود به محدوده قانونی شهر لازم‌الاجرا هستند و اختلافات بین محلی که از دیرباز وجود داشته‌اند؛ همگی همبستگی و اعتماد بین شهروندان و بین آن‌ها و مدیریت شهری را با مخاطره روبه‌رو کرده‌اند. شکاف‌هایی که می‌توان بین مسکن مهر و محله‌هایی که به تازگی در شهر ادغام شده‌اند و سایر محله‌ها لمس کرد. این چنین شکاف‌های اجتماعی برای شهری که همچنان همبستگی بین ساکنانش لزوماً مبتنی بر تقسیم اجتماعی کار نیست و ریشه‌های مکانیکی دارد، حاکی از شکل‌گیری یک بحران اجتماعی است که می‌تواند مستقیماً سطح کیفیت زندگی شهری در بعد جان را تهدید کند.

روش مطالعه

فارغ از این‌که کیفیت زندگی شهری عینی یا ذهنی هدف باشد؛ این دو، تا مرحله به تصور درآوردن کیفیت زندگی شهری که شناسایی ابعاد و مؤلفه‌هاست با یکدیگر به لحاظ روش‌شناسی اشتراکاتی دارند؛ بنابراین، ابتدا لازم است تا ابعاد و مؤلفه‌ها شناسایی شوند.

برای این منظور، توجه به این نکته حائز اهمیت است که کیفیت زندگی تجربه‌شده، ساختی چند بعدی دارد که رضایت از جنبه‌های کلیدی زندگی و میزانی که نیازها و ارزش‌ها محقق شده‌اند را نشان می‌دهد و می‌بایست توجه داشت که آن هرگز به یک حوزه یا قلمرو محدود نمی‌شود (Gifford et al, 2024: 182). بر اساس آنچه که پیش از این ذکر شد، مطالعه حاضر کیفیت زندگی شهری را در دو بعد کلی جسم و جان شهر مورد بررسی قرار می‌دهد. منظور از جسم بعد مادی، رؤیت‌پذیر و ملموس شهر است و در مقابل جان شهر بعد معنوی و ناملموس آن را نمایندگی می‌کند. بر این اساس، و با مد نظر قراردادن سایر مطالعات (Gifford et al, 2024: 182; Rahnamae et al, 2013: 50; Li & Weng, 2007: 253-255; Wahlström et al, 2020: 691; Serag El Din et al, 2013: 89; Kourtiti et al, 2021: 4-7; Bastanian Shahgoli et al, 2018: 79-82; Hataminejad et al, 2018: 521-522; Judi et al, 2024: 478-480; Pakru & Darskhan, 2024: 423; Wesz et al, 2023: 11-16) اقتصادی، کالبدی، محیط‌زیست و حمل‌نقل را ذیل جسم شهر و مؤلفه‌های اجتماعی و سیاست و مشارکت را ذیل جان شهر مورد توجه قرار دادیم. از آنجایی که هدف این مطالعه سنجش سطح کیفیت زندگی شهری ذهنی در شان‌دیز و محله‌های آن است، برای شناسایی مؤلفه‌ها علاوه بر مطالعات کتابخانه‌ای، جلسات مشورتی گفتگومانی با متخصصان و کسانی که سال‌ها تجربه زندگی در شان‌دیز را داشته‌اند برگزار شد و تلاش شد تا برای سنجش سطح کیفیت زندگی در شهر شان‌دیز پرسش‌نامه‌ای مبتنی بر زمینه تهیه شود. در پایان این جلسات مشورتی و با مد نظر قراردادن ادبیات مرتبط، در مجموع ۶۱ مؤلفه شناسایی شدند. هر کدام از این مؤلفه‌ها بر اساس طیف لیکرت (عدد ۵: کاملاً موافقم و عدد ۱: کاملاً مخالفم) در قالب گویه‌هایی در پرسش‌نامه قرار گرفتند. جهت سنجش روایی، گویه‌ها مجدداً با متخصصان به اشتراک گذاشته شدند تا اطمینان حاصل شود که دقیقاً همان چیزی را می‌سنجند که انتظار می‌رود. سپس، جهت سنجش پایایی پرسش‌نامه، ابتدا ۵۰ پرسش‌نامه به صورت تصادفی در محله‌های مختلف و به صورت مصاحبه‌ای تکمیل شدند. سپس، به منظور حذف سؤالات و افزایش سطح پایایی، ابتدا بین گویه‌ها همبستگی برقرار شد و از بین زوج گویه‌هایی که ضریب همبستگی آن‌ها در سطح معناداری ۹۵ درصد، بالاتر از

۰,۷۵ بود یکی حذف گردید. شش گویه در این بخش حذف شدند. سپس، گویه‌های معرف هر کدام از ابعاد اقتصادی، کالبدی، محیط‌زیست، حمل‌ونقل، اجتماعی و سیاست و مشارکت با یکدیگر جمع شدند و بین نتایج حاصل و ۵۵ گویه باقی‌مانده از ۶۱ گویه ابتدایی، مجدداً همبستگی برقرار شد و گویه‌هایی که با این ستون‌های حاصل از جمع مؤلفه‌های مذکور همبستگی نداشتند، شناسایی و حذف شدند. بدین طریق، ده گویه دیگر نیز از ۵۵ گویه باقی‌مانده حذف شدند؛ لذا تعداد گویه‌ها در پایان به ۴۵ مورد رسیدند که ضریب آلفای کرونباخی برابر با ۰,۹ داشتند (جدول ۱).

جدول ۱: ابعاد و مؤلفه‌های سنجش کیفیت زندگی شهری ذهنی

توضیح	تعداد گویه‌ها		
برای سنجش عشق‌به‌شهر میزان رضایت کلی ساکنان و احساس غرورشان از زندگی در شان‌دیز و محله‌هایش و همچنین احتمال توصیه زندگی در شهر و محله‌هایش به دیگران (اعم از دوستان و آشنایان) مورد توجه قرار گرفت.	۳	عشق‌به‌شهر	
گویه‌هایی که وضعیت اقتصادی را با جزئیات مورد سنجش قرار می‌دهند (فرصت‌های شغلی، بهاء کالا و خدمات، اجاره‌بها مسکن، تعادل بین درآمد و هزینه‌های زندگی، هزینه دریافت خدمات آموزشی و بهداشتی)	۵	اقتصاد	محیط زیست
گویه‌هایی که وضعیت محیط‌زیست را با جزئیات مورد سنجش قرار می‌دهند (حیوانات موذی و ولگرد، روشنایی، آلودگی صوتی، نظافت و پاکیزگی شهر و کیفیت آب آشامیدنی)	۵	محیط زیست	
گویه‌هایی که وضعیت کالبدی را با جزئیات مورد سنجش قرار می‌دهند (دسترسی به مراکز آموزشی، خرید، فرهنگی، تفریحی- ورزشی، بهداشتی، و پارک و فضای سبز، توزیع متوازن خدمات شهری، تقاطع‌های حادثه‌خیز، فضای کافی برای گذران اوقات فراغت، وضعیت مسکن و محیط مسکونی، وضعیت استانداردهای مرتبط با ساخت‌وساز، افزایش تعداد طبقات در شهر، فروشگاه‌ها و تنوع آن‌ها و فضاهای شهری عمومی)	۱۳	کالبد	
گویه‌هایی که وضعیت حمل‌ونقل شهر را با جزئیات مورد سنجش قرار می‌دهند (حمل‌ونقل عمومی، وضعیت خیابان‌ها به‌لحاظ کمی و کیفی جهت رانندگی)	۲	حمل‌ونقل	
گویه‌هایی که وضعیت اجتماعی شهر را با جزئیات مورد سنجش قرار می‌دهند (اعتماد به همسایه و همشهری‌ها و مدیران، امکان کسب تجربه‌های متنوع و هیجان‌انگیز در شهر و محله‌هایش، احساس تعلق به شهر و محله و خود را بخشی از آن دانستن، سطح آگاهی از رویدادها، امید به آینده، حس آرامش، حس امنیت، تمایل به ماندن در شهر و محله، هویت منحصر‌به‌فرد شهر و محله، آسیب‌های اجتماعی و ارتباط با اماکن مذهبی)	۱۲	اجتماع	
گویه‌هایی که وضعیت سیاستی و مشارکت در امور شهر را با جزئیات مورد سنجش قرار می‌دهند (سطح اقدامات و سیاست‌های شهری و تأثیر آن بر زندگی افراد، مشارکت در امور شهر، پاسخگویی مدیران، احساس هم‌راستابودن امور شهر با علایق و خواست‌ها و آگاهی از حقوق و مسئولیت‌های خود نسبت به شهر)	۵	سیاست و مشارکت	
همان‌طور که مشاهده می‌شود گویه‌های سنجش عشق‌به‌شهر در انتهای پرسش‌نامه نیز عیناً تکرار شده‌اند. هدف این است تا ببینیم آیا عشق‌به‌شهر، بعد از مطالعه و آگاهی از مؤلفه‌های دخیل، تغییر معناداری می‌کند یا خیر.	۳	عشق‌به‌شهر	

مأخذ: نگارنده، ۱۴۰۳

۴۰۴ پرسش‌نامه، متناسب با جمعیت شهر و با استفاده از جدول مورگان در نظر گرفته شد. پرسش‌نامه‌ها در بین محله‌های ۱۰گانه و متناسب با جمعیت آن‌ها، تقسیم شدند و در هر کدام از محله‌های خادر، حصارسرخ، غفاری، مسکن مهر، سرآسیا، مطهری، پاچنار، فرش، ارچنگ و رضوی به ترتیب ۳۹، ۳۶، ۳۶، ۵۸، ۴۷، ۵۴، ۳۲، ۵۰، ۴۲ و ۱۰ پرسش‌نامه تکمیل شد.

به‌منظور تجزیه‌وتحلیل پرسش‌نامه‌ها، ابتدا داده‌ها وارد «SPSS» شدند. سپس، از تحلیل‌های مرتبط با آمار توصیفی برای بررسی ویژگی‌های پرسش‌شوندگان و از آمار استنباطی برای پاسخ‌دادن به سؤال‌های تحقیق استفاده شد. برای این‌منظور جهت سنجش سطح کیفیت زندگی و عشق‌به‌شهر و آزمون بالاتر بودن آن از میانگین نظری که

همان میانگین طیف لیکرت است از آزمون تی تک‌نمونه‌ای؛ برای بررسی معناداری اختلاف بین میانگین‌ها در محله‌های مختلف و گروه‌های مختلف اقتصادی-اجتماعی از آزمون‌های تحلیل واریانس و تی مستقل و به‌منظور بررسی معناداری عشق‌به‌شهر پیش از رویارویی با مؤلفه‌های مؤثر و پس از آن از آزمون تی همبسته بهره گرفته شده است. همچنین، آزمون‌های همبستگی و رگرسیون خطی برای بررسی ارتباط بین متغیرها استفاده شده‌اند.

نتایج و بحث

آمار توصیفی

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل آمار توصیفی، جوانترین و پیرترین عضو جامعه نمونه به‌ترتیب ۱۷ و ۷۷ سال سن دارند. متوسط سن شرکت‌کنندگان ۳۸ سال و گروه‌های سنی ۳۹ الی ۴۱، ۲۷ الی ۲۹ و ۳۰ الی ۳۲ هر کدام به‌ترتیب با ۱۰/۶، ۹/۷ و ۹/۷ درصد؛ بیشترین فراوانی را دارا هستند. از بین شرکت‌کنندگان در پیمایش، سهم هر کدام از گروه‌های جنسی زنان و مردان به‌ترتیب ۷۴ و ۲۶ درصد است. همچنین، ۸۹،۴ درصد از شرکت‌کنندگان سطح سوادی معادل کاردانی، دیپلم و پایین‌تر از دیپلم دارند. متوسط بعد خانوار و تعداد خانوار در واحد مسکونی نیز برای شرکت‌کنندگان به‌ترتیب ۳،۳۸ و ۱،۲ می‌باشد. حدود ۷۵ درصد از پرسش‌شوندگان الگوی سکونت دائم داشته و مابقی دارای الگوی سکونت موقت بوده‌اند. ۷۲،۳ درصد مسکن ویلایی و ۲۵،۳ درصد مسکن آپارتمانی داشته‌اند. ۷۷ درصد مالک و ۲۲،۳ درصد مستأجر بوده‌اند. حدود ۶۰ درصد از اعضای نمونه نیز مالک خودرو بوده‌اند.

آمار استنباطی

کیفیت زندگی و عشق به شاندیز

به‌منظور سنجش سطح کیفیت زندگی در شاندیز و محله‌هایش و آزمون این‌که آیا سطح کیفیت زندگی بالاتر از متوسط هست یا خیر؟ از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. با توجه به این‌که گویه‌های پرسش‌نامه‌ها بر اساس طیف لیکرت اندازه‌گیری شده‌اند، حد متوسط ۳ است.

جدول ۲: سطح کیفیت زندگی شهری یکپارچه و به تفکیک ابعاد در شهر شاندیز

	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین		فاصله اطمینان ۹۵٪
				کران بالا	کران پایین	
۱	۶/۰۲۵	۴۰۳	۰/۰۰۱	۰/۱۱۸	۰/۱۵۷	۰/۰۷۹
۱	-۱۱/۱۱۶	۴۰۳	۰/۰۰۱	-۰/۳۵۵	-۰/۲۹۲	-۰/۴۱۸
۲	۲۱/۵۵۳	۴۰۳	۰/۰۰۱	۰/۴۷۶	۰/۵۱۹	۰/۴۳۲
۳	۱۴/۷۵	۴۰۳	۰/۰۰۱	۰/۳۸۹	۰/۴۴	۰/۳۳۷
۴	۱۲/۳۰۵	۴۰۳	۰/۰۰۱	۰/۲۸	۰/۳۲۵	۰/۲۳۶
۵	-۷/۴۷	۴۰۳	۰/۰۰۱	-۰/۱۹۱	-۰/۱۴۱	-۰/۲۴۱
۶	۲/۷۷۵	۴۰۳	۰/۰۰۶	۰/۱	۰/۱۷۲	۰/۰۲۹
۱	-۴/۹۰۱	۴۰۳	۰/۰۰۱	-۰/۱۰۷	-۰/۰۶۴	-۰/۱۵
۲	۲۱/۳۸	۴۰۳	۰/۰۰۱	۰/۴۵	۰/۴۹۱	۰/۴۰۹

مأخذ: نگارنده، ۱۴۰۳

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد، سطح کیفیت زندگی در شاندیز در سطح اطمینان ۹۵ درصد در مجموع بالاتر از میانگین است. همچنین با مراجعه به ابعاد تشکیل‌دهنده کیفیت زندگی، نتایج نشان می‌دهد که از میان ابعاد شش‌گانه سطح کیفیت زندگی در ابعاد اقتصاد و کالبد پایین‌ترین از میانگین و برای ابعاد اجتماع، محیط، حمل‌ونقل و سیاست و مشارکت بیشتر از میانگین است. دسته‌بندی ابعاد شش‌گانه در دو بعد کلان جسم و جان شهر نیز نشان می‌دهد که سطح کیفیت زندگی شهری در جسم و جان شاندیز به ترتیب به شکل معناداری کمتر و بیشتر از میانگین است. به این معنی که رضایت از جان شهر به مراتب بیشتر از جسم شهر است.

مراجعه به مؤلفه‌های جسم شهر نشان می‌دهد که در بُعد اقتصاد، تنها میزان رضایت از فرصت‌های شغلی در شهر به صورت معناداری بیشتر از میانگین بوده ($t = 6/187$, $sig = 0/001$) و سایر مؤلفه‌ها رضایتی کمتر از سطح میانگین داشته‌اند. در مؤلفه‌های بعد کالبد نیز رضایت از وضعیت مسکن و محیط سکونت ($t = 20/116$, $sig = 0/001$)، دسترسی به مراکز خرید جهت برآورده کردن نیازهای روزانه ($t = 5/954$, $sig = 0/001$) و تنوع فروشگاه‌ها و محصولات ($t = 2/169$), فضاهای سبز ($t = -19/245$, $sig = 0/001$)، وجود فضاهای عمومی جهت برقراری تعامل‌های اجتماعی ($t = -16/297$, $sig = 0/001$) و وجود فضای کافی برای گذران اوقات فراغت ($t = -13/852$, $sig = 0/001$) است. در بعد محیط، رضایت بالاتر از میانگین از وضعیت روشنایی ($t = 23/038$, $sig = 0/001$)، آلودگی صوتی ($t = 26/443$, $sig = 0/001$) و نظافت و پاکیزگی شهری ($t = 19/308$, $sig = 0/001$)، نارضایتی از کیفیت آب آشامیدنی ($t = -5/161$, $sig = 0/001$) و وجود حیوانات ولگرد و موذی ($t = -12/194$, $sig = 0/001$) را خنثی کرده و در مجموع منجر به رضایت کلی از شرایط محیط-زیست شده است. در حوزه حمل‌ونقل نیز رضایت از وضعیت کمی و کیفی خیابان‌ها جهت رانندگی ($t = 8/106$, $sig = 0/001$)، نارضایتی از وضعیت حمل‌ونقل عمومی ($t = -2/489$, $sig = 0/013$) را تحت پوشش قرار داده و در نهایت منجر به بالاتر بودن کیفیت زندگی به لحاظ این بعد شده است.

از طرف دیگر، مؤلفه‌های جان شهر که ذیل ابعاد اجتماع و سیاست و مشارکت قرار می‌گیرند، نشان می‌دهند که ادراک ذهنی پرسش‌شوندگان از سطح کیفی آن‌ها به جز دو مؤلفه در اجتماع و یک مؤلفه در سیاست و مشارکت، به شکل معناداری بیشتر از میانگین بوده است. دو مؤلفه بعد اجتماع که ادراک ذهنی از سطح کیفیت آن‌ها پایین‌تر از میانگین بوده امکان کسب تجربه‌های متنوع و هیجان‌انگیز ($t = -4/56$, $sig = 0/001$) و آسیب‌های اجتماعی ($t = -12/099$, $sig = 0/001$) است. سایر مؤلفه‌های اجتماعی رضایتی بیش از میانگین داشته‌اند که از جمله مهمترین آن‌ها می‌توان به ترتیب به امید به آینده شهر ($t = 33/618$, $sig = 0/001$)، خود را بخشی از شهر دانستن ($t = 33/796$, $sig = 0/001$) و احساس آرامش کردن از زندگی در شهر ($t = 32/623$, $sig = 0/001$) اشاره کرد. در مقابل، تک‌مؤلفه سیاست و مشارکت که رضایت از آن پایین‌تر از میانگین است، توجه به خواسته‌ها و علایق شهروندان در امور شهر ($t = -3/14$, $sig = 0/002$) است. در ادامه معناداری سطح عشق به شاندیز سنجیده شده است. همان‌طور که توضیح داده شد، عشق به شاندیز یک‌بار در ابتدای پرسش‌نامه و بار دوم در انتهای پرسش‌نامه پرسش شده است تا میزان تأثیرگذاری افزایش سطح آگاهی بر ادراک ذهنی شهروندان مورد آزمون قرار گیرد.

جدول ۳: متوسط عشق به شهر قبل و بعد از مرور سؤال‌های پرسش‌نامه کیفیت زندگی شانديز

	آماره تی	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت میانگین		فاصله اطمینان ۹۵٪
				کران بالا	کران پایین	
۱	۳۳/۰۲۶	۴۰۳	۰/۰۰۱	۰/۹۶۶	۱/۰۲۴	۰/۹
۲	۲۸/۳۱۵	۴۰۳	۰/۰۰۱	۰/۷۶۹	۰/۸۲۲	۰/۷۱۵

مأخذ: نگارنده، ۱۴۰۳

همان‌طور که در جدول ۳ نشان داده شده است، در هر دو حالت عشق به شهر بالاتر از میانگین است اما بررسی ستون تفاوت میانگین‌ها نشان می‌دهد که میزان تفاوت عشق به شهر بعد از مرور مؤلفه‌ها در مقایسه با ابتدای پرسش‌نامه اندکی افت کرده و از ۳/۹۶۶ به ۳/۷۶۹ رسیده است. حال سؤالی که مطرح می‌شود این است که آیا این تفاوت معنی‌دار است یا ناشی از خطای نمونه‌گیری است؟

جدول ۴: مقایسه زوجی اختلاف میانگین عشق به شهر قبل و بعد از مرور پرسش‌نامه کیفیت زندگی

سطح معناداری	درجه آزادی	آماره تی	فاصله اطمینان ۹۵٪		خطای انحراف استاندارد	انحراف معیار	اختلاف میانگین	تفاوت عشق به شهر بعد از آگاهی از مؤلفه‌ها و قبل از آگاهی از مؤلفه‌ها
			کران بالا	کران پایین				
۰/۰۰۱	۴۰۳	-۸/۸۴	-۰/۲۴۱	-۰/۱۵۳	۰/۰۲۲	۰/۴۴۸	-۰/۱۹۷	

مأخذ: نگارنده، ۱۴۰۳

بر اساس نتایج حاصل از آزمون تی زوجی (جدول ۴)، اختلاف میانگین عشق به شهر قبل و بعد از مرور سؤال‌ها معنادار بوده و ناشی از خطای نمونه‌گیری نیست؛ بنابراین، می‌توان این‌گونه بیان نمود که میزان عشق به شهر بعد از مرور مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت زندگی و مقایسه آن‌ها با وضعیت موجود، به شکل معناداری کاهش پیدا کرده است.

کیفیت زندگی و عشق به شهر در محله‌های شانديز

بر اساس آنچه که در خصوص شکل‌گیری کلاژگونه شهر توضیح داده شد، ضروری است تا جهت بررسی معناداری اختلاف میانگین‌ها بین محله‌های مختلف، کیفیت زندگی و عشق به شهر در آن‌ها به صورت مجزا نیز مطالعه شود.

جدول ۵: سطح کیفیت زندگی شهری و عشق‌به‌شهر در محله‌های شان‌دیز

رضوی	ارچنگ	فرش	پاچنار	مطهری	سراسیا	مسکن مهر	غفاری	حصارسرخ	خادر	آماره t	کیفیت زندگی شهری
۷/۷۴۵	۳/۰۱۳	۴/۱۰۷	۲/۸۷۶	۳/۶۸۱	۲/۱۴	-۳/۰۳	۲/۴۳	*-۰/۳۶۷	۲/۹۴	t	۱
۰/۵۴۵	۰/۱۶۳	۰/۱۹۷	۰/۱۹	۰/۱۹۵	۰/۱۲۵	-۰/۱۶۲	۰/۱۶	-۰/۰۱۷	۰/۱۹	اختلاف از میانگین	
*۰/۵۴۷	-۲/۳۳۸	-۴/۰۶۸	-۳/۳۰۱	-۳/۵۸	-۲/۹۸۸	-۹/۱۲۱	-۲/۸۲۲	-۷/۰۶۲	*-۱/۷۱	t	۱
۰/۱۲	-۰/۲۳۸	-۰/۳۸	-۰/۳۸۱	-۰/۳۱۴	-۰/۳۲۳	-۰/۵۶۸	-۰/۳۲۲	-۰/۵۴۴	-۰/۱۸۷	اختلاف از میانگین	بعد اقتصاد
۱۱/۸۳۵	۱۰/۰۹۱	۹/۲۲۱	۷/۹۶۶	۱۰/۱۲۴	۹/۱۸۴	۳/۰۹	۴/۶۵	۶/۳۳	۸/۵۳	t	۲
۰/۷۴۱	۰/۴۹۲	۰/۵۰۷	۰/۵۲۶	۰/۵۷۲	۰/۵۲۸	۰/۱۸۶	۰/۵۳	۰/۳۹	۰/۵۷۴	اختلاف از میانگین	بعد اجتماع
۱۳/۴۱۶	۴/۶۱۷	۷/۸۸۴	۵/۵۹۲	۶/۸۵۵	۵/۳۹۹	*۱/۵۴	۴/۴۱۲	۳/۱۲۸	۵/۲۷۶	t	۳
۰/۸	۰/۳۶۱	۰/۵۱۲	۰/۴۵۱	۰/۵۸۷	۰/۳۸۱	۰/۱۱۸	۰/۳۴	۰/۲۵۲	۰/۴۱۱	اختلاف از میانگین	بعد سیاست
۱۱/۶۹۹	۶/۹۰۸	۸/۸	۷/۵۷	۶/۱۰۹	۳/۲۸۵	*-۰/۹۳۷	۵/۰۹۶	۲/۸۹	۵/۰۶۵	t	۴
۰/۸۴	۰/۳۵۷	۰/۴۶۸	۰/۴۳۳	۰/۳۴۸	۰/۱۸۲	-۰/۰۷۹	۰/۳۲۷	۰/۱۸۳	۰/۲۹۷	اختلاف از میانگین	بعد محیط
*۲/۱۴۹	*-۱/۴۲۵	*-۱/۷۴۹	*-۰/۶۵۴	-۲/۱۵۳	-۲/۶۴۵	-۷/۱۲۴	*-۱/۴۶۸	-۶/۳۴۴	*-۱/۵۷۱	t	۵
۰/۲۴۶	-۰/۱۳	-۰/۱۰۶	-۰/۰۶۷	-۰/۱۴۹	-۰/۱۹۴	-۰/۴۶۲	-۰/۱۱۳	-۰/۳۶۸	-۰/۱۴	اختلاف از میانگین	بعد کالبد
**	*۱/۱۲۱	۳/۰۴۲	*۱/۰۹۹	*۰/۶۱	*۱/۱۳۷	-۲/۱۲۲	*۰/۵۶۴	*-۰/۲۲۹	*۱/۳۱۹	t	۶
۱	۰/۱۱۹	۰/۳۱	۰/۱۲۸	۳/۰۵۷	۰/۱۲۷	-۰/۱۸۹	۰/۰۶۹	-۰/۰۲۷	۰/۱۶۶	اختلاف از میانگین	بعد حمل و نقل
۴/۶۴	*-۰/۵۰۴	*-۰/۲۳۵	*-۰/۳۷۸	*-۱/۱۲۵	*-۱/۷۵۴	-۶/۸۰۷	*-۰/۷۶۳	-۵/۵۸۲	*-۰/۵۱۳	t	۱
۰/۴	-۰/۰۳۳	-۰/۰۱۳	-۰/۰۲۹	-۰/۰۶۵	-۰/۱۱۹	-۰/۳۸۴	۰/۴۵	-۰/۲۶۶	-۰/۰۳۷	اختلاف از میانگین	جسم شهر
۱۴/۵۳۴	۹/۰۰۸	۹/۷۹۹	۷/۶۱۲	۱۰/۱۸۳	۸/۵۰۶	۲/۸۰۷	۵/۱۱۲	۵/۶۹۴	۸/۳۶۱	t	۲
۰/۷۵۸	۰/۴۵۴	۰/۵۰۹	۰/۵	۰/۵۷۶	۰/۴۸۵	۰/۱۶۶	۰/۴۷۴	۰/۳۴۹	۰/۵۲۶	اختلاف از میانگین	جان شهر
۱۱	۸/۷۳۷	۱۱/۸۷۸	۱۱/۴۲۷	۱۱/۹۱۵	۱۴/۹۱۹	۸/۱۸۹	۱۰/۷۱۲	۲۸/۴۶۰	۸/۸۰۹	t	عشق‌به‌شهر #
۱/۱	۰/۹۲۸	۰/۹۹۶	۱/۰۳۱	۰/۹۵۶	۱/۰۸۵	۰/۶۹۵	۱/۱۱	۱	۰/۹۹۱	اختلاف از میانگین	

احساس ذهنی پرسش‌شوندگان قبل از مرور مؤلفه‌های کیفیت زندگی ملاک قرار گرفته است؛ * در سطح اطمینان ۹۵ درصد اختلاف میانگین در محله با میانگین پرسش‌نامه، معنادار نیست. آماره‌هایی که علامت ستاره را ندارند در سطح اطمینان ۹۵ درصد، معنادار هستند؛ ** با توجه به این که انحراف معیار صفر بوده است؛ لذا امکان محاسبه آماره تی وجود نداشت.
مأخذ: نگارنده، ۱۴۰۳

همان‌طور که جدول ۵ نشان می‌دهد، در میان محله‌ها، مسکن مهر تنها محله‌ای است که متوسط کیفیت زندگی ذهنی در آن به شکل معناداری پایین‌تر از میانگین است. اگرچه که سایر محله‌ها همگی کیفیتی بالاتر از میانگین دارند اما محله رضوی به‌عنوان تازه‌سازترین محله شهر بالاترین کیفیت زندگی و سراسیا که از جمله محلاتی است

که در سال‌های اخیر به شهر الحاق شده، پایین‌ترین میزان را دارد. کیفیت زندگی در بعد اقتصاد در همهٔ محله‌ها (به‌جز محلهٔ رضوی که نتایج آن هم معنادار نیست) پایین‌تر از میانگین است و محله‌های مسکن مهر و حصارسرخ به‌ترتیب بدترین شرایط را دارند. در بُعد اجتماع بدون استثنا همهٔ محله‌ها بالاتر از میانگین هستند و ساکنان احساس رضایت‌مندی بالایی از این بعد کیفیت زندگی دارند. بیشترین میزان رضایت به محلهٔ رضوی و کمترین به مسکن مهر تعلق دارد. در بعد سیاست و مشارکت نیز شرایط تقریباً مشابه بُعد اجتماع است؛ با این تفاوت که رضایت بالاتر از میانگین در مسکن مهر معنادار نبوده است. رضایت از بعد محیط‌زیست نیز تقریباً در همهٔ محله‌ها بیشتر از میانگین است و مجدداً بیشترین و کمترین میزان رضایت به‌ترتیب به دو محلهٔ رضوی و حصارسرخ تعلق دارد. متوسط کیفیت زندگی در بعد کالبد صرفاً در محلهٔ رضوی بیشتر از میانگین بوده و در پنج محله اختلاف پایین‌تر از میانگین نیز معنادار نبوده است. مسکن مهر و حصارسرخ بدترین شرایط را در این خصوص دارند. در بُعد حمل‌ونقل، اختلاف میانگین‌ها صرفاً در دو محلهٔ مسکن مهر و فرش معنادار بوده که به‌ترتیب اختلاف‌ها پایین‌تر و بالاتر از میانگین بوده است.

با در نظر گرفتن جسم شهر مشاهده می‌کنیم که صرفاً اختلاف میانگین‌ها برای مسکن مهر، حصارسرخ و رضوی معنادار بوده که دو مورد اول نارضایتی و سطح پایین کیفیت جسم شهر و مورد آخر سطح بالای کیفیت در جسم محلهٔ رضوی را نشان می‌دهند. در مقابل، ادارک از جان در همهٔ محله‌ها بالاتر از میانگین است. در بین این ده محله، ساکنان محلهٔ رضوی بیشترین رضایت و ساکنان مسکن مهر کمترین رضایت را از جان شهر داشته‌اند. به‌طور مشابه، همهٔ محله‌ها فارغ از موقعیت قرارگیری و پیشینه، میانگینی بالاتر از میانگین پرسش‌نامه را در عشق‌به‌شهر نشان می‌دهند. بر این اساس، در قدیمی‌ترین و جدیدترین محله‌های شهر؛ یعنی محله‌های غفاری و رضوی به‌ترتیب بیشترین میزان عشق ثبت شده و کمترین میزان عشق به مسکن مهر تعلق دارد. همان‌طور که مشاهده شد، کیفیت زندگی کلی، کیفیت زندگی در هر کدام از ابعاد و عشق‌به‌شهر در بین محله‌های مختلف متفاوت است. حال می‌خواهیم معناداربودن این تفاوت‌ها را بسنجیم. براساس تحلیل واریانس تفاوت میانگین‌ها در بین محله‌ها در مجموع معنادار است؛ لذا در ادامه جهت مقایسهٔ دو به دو محله‌ها از آزمون تی مستقل استفاده شده و به‌منظور جلوگیری از مطول‌شدن بحث صرفاً به بررسی تفاوت‌ها در کیفیت زندگی (Q)، عشق‌به‌شهر (L)، جسم شهر (B) و جان شهر (S) بسنده شده است.

جدول ۶: معناداری تفاوت بین میانگین‌های کیفیت زندگی و عشق‌به‌شهر در میان محله‌ها*

رضوی	ارچنگ	فرش	پاچنار	مطهری	سرآسیا	مسکن مهر	غفاری	حصارسرخ		
-۰/۳۵۴						۰/۳۵۲		۰/۲۰۷	Q	خادر
						۰/۲۹۶			L	
-۰/۴۳۷						۰/۳۴۷		۰/۲۲۸	B	
-۰/۲۳۲						۰/۳۶۰		۰/۱۷۷	S	
-۰/۵۶۲	-۰/۱۸۱	-۰/۲۱۴	-۰/۲۰۷	-۰/۲۱۲			-۰/۱۷۸		Q	حصارسرخ
						۰/۳۰۴			L	
-۰/۶۶۶	-۰/۲۳۲	-۰/۲۵۳	-۰/۲۳۶	-۰/۲			-۰/۲۱۳		B	
-۰/۴۰۹		-۰/۱۵۹		-۰/۲۲۷		۰/۱۸۳			S	
-۰/۳۸۴						۰/۳۲۳			Q	غفاری
						۰/۴۱۵			L	
-۰/۴۵۲						۰/۳۳۲			B	
						۰/۳۰۸			S	
-۰/۷۰۷	-۰/۳۲۵	-۰/۳۵۹	-۰/۳۵۲	-۰/۳۵۷	-۰/۲۸۷				Q	مسکن مهر
-۰/۴۰۴		-۰/۳۰۱	-۰/۳۳۵	-۰/۲۶۱	-۰/۳۸۹				L	
-۰/۷۸۴	-۰/۳۵۱	-۰/۳۷۱	-۰/۳۵۴	-۰/۳۱۹	-۰/۲۶۵				B	
-۰/۵۹۲	-۰/۲۸۸	-۰/۳۴۳	-۰/۳۳۴	-۰/۴۱	-۰/۳۱۸				S	
-۰/۴۲									Q	سرآسیا
									L	
-۰/۵۱۹									B	
-۰/۲۷۳									S	
-۰/۳۵									Q	مطهری
									L	
-۰/۴۶۵									B	
-۰/۱۸۱									S	
-۰/۳۵۴									Q	پاچنار
									L	
-۰/۴۲۹									B	
-۰/۲۵۸									S	
-۰/۳۴۷									Q	فرش
									L	
-۰/۴۱۳									B	
-۰/۲۴۹									S	
-۰/۳۸۱									Q	ارچنگ
									L	
-۰/۴۳۳									B	
-۰/۳۰۴									S	

* صرفاً تفاوت‌های میانگین‌هایی در جدول نوشته شده‌اند که در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار بوده‌اند. ردیف‌ها به‌عنوان گروه ۱ و ستون‌ها به‌عنوان گروه دو در نظر گرفته شده‌اند؛ لذا تفاوت میانگین‌های مثبت به معنی کیفیت زندگی و عشق‌به‌شهر بالاتر در محله مستقر در ردیف است و مقدار منفی، میانگین بیشتر در محله مستقر در ستون را نشان می‌دهد.

مأخذ: نگارنده، ۱۴۰۳

بر اساس آنچه که در جدول ۶ نشان داده شده است، تفاوت معنادار در عشق‌به‌شهر تنها زمانی وجود داشته که یک طرف مقایسه، محله مسکن مهر بوده و در تمام مقایسه‌ها عشق‌به‌شهر ساکنان این محله، کمتر از سایر محله‌ها است. در خصوص کیفیت زندگی، جسم و جان شهر نیز در محله‌های مسکن مهر، حصارسرخ و رضوی نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای داشته‌اند. تفاوت میانگین حصارسرخ صرفاً با محله‌های غفاری و سرآسیا معنادار نیست. در مقایسه با مسکن مهر به‌شکل معناداری شرایط حصارسرخ در هر سه مورد بهتر است و در مقایسه با سایر محله‌ها شرایط نامناسب‌تری را دارد. شرایط در مسکن مهر به‌شکل معناداری از همه محله‌ها بدتر است. در مقابل، محله رضوی با توجه به ذهنیات پرسش‌شوندگان شرایط کاملاً متفاوت‌تری را تجربه می‌کند.

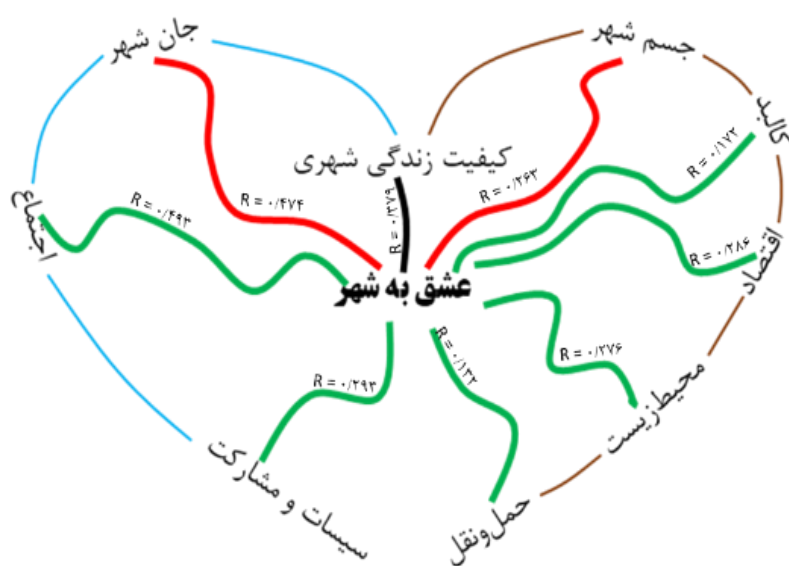
کیفیت زندگی و عشق‌به‌شهر در بین گروه‌های اقتصادی-اجتماعی متفاوت

علاوه بر این که ادراک ذهنی از کیفیت زندگی و عشق‌به‌شهر می‌تواند در بین ساکنین محله‌های مختلف متفاوت باشد، این امکان وجود دارد که گروه‌های اقتصادی و اجتماعی متفاوت نیز ادراک متفاوتی از آن‌ها داشته باشند. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از آزمون تی مستقل، جنسیت و سطح سواد نقش معناداری در تجربه ساکنان از کیفیت زندگی و عشق‌به‌شهر ندارند. با این وجود، نتایج نشان می‌دهند که در سطح اطمینان ۹۳/۸ درصد افراد بی‌سواد با اختلاف میانگین ۰/۵، عشق‌به‌شهر بیشتری را نسبت به افراد با مدرک کارشناسی تجربه می‌کنند. مقایسه گروه‌های سنی مختلف نیز نشان می‌دهد که گروه سنی زیر ۲۰ سال درک معنادار پایین‌تری از کیفیت زندگی شهری (در مقایسه با گروه سنی ۳۶ تا ۵۰ سال) و جسم شهر (در مقایسه با گروه‌های سنی ۲۱-۳۵ و ۳۶-۵۰) دارند. ۵۰ تا ۳۶ ساله‌ها کیفیت زندگی را به‌شکل معناداری بیشتر از بالای ۶۵ ساله‌ها (اختلاف میانگین: ۰/۱۴۵) و عشق‌به‌شهر را به شکل معناداری کمتر از ۵۱ تا ۶۵ ساله‌ها (اختلاف میانگین: ۰/۱۸۲) تجربه می‌کنند.

با در نظر گرفتن دو الگوی سکونت عمده آپارتمان و خانه حیاطدار، نتایج آزمون نشان می‌دهد که با اطمینان ۹۵ درصد مجموع متوسط ادراک از کیفیت زندگی شهری و جان و جسم آن و عشق‌به‌شهر در میان ساکنان خانه‌های حیاطدار به ترتیب ۰/۱۶۳، ۰/۱۳۶، ۰/۱۴۵ و ۰/۱۹۵ بیشتر از آپارتمان‌نشین‌ها است. همچنین، با در نظر گرفتن متغیر نوع مالکیت، گروه‌های مختلف تنها در میزان عشق‌به‌شهر با یکدیگر تفاوت معنادار دارند. به این معنی که ساکنانی که مالک زمین و ساختمان محل سکونت خود هستند، در مقایسه با کسانی که صرفاً مالک آپارتمان هستند و یا مستأجر می‌باشند به ترتیب حس عشق‌به‌شهر بیشتری را به میزان ۰/۲۹۲ و ۰/۳۰۳ تجربه می‌کنند.

بررسی روابط علی بین متغیرها

تا بدین جا موجودیت رابطه بین موضوع (کیفیت زندگی و عشق به شهر) و زمینه (شهر شاندیز) فهم شد؛ در ادامه جهت بررسی چگونگی به وقوع پیوستن این رابطه نیاز است تا روابط علی بین متغیرهای مستقل و وابسته بررسی شود. برای این منظور ابتدا بین متغیرها آزمون همبستگی و سپس آزمون رگرسیون برقرار می شود.

شکل ۲: همبستگی عشق به شهر با کیفیت زندگی و ابعاد مختلف آن

(همه روابط همبستگی در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار هستند)

تهیه و ترسیم: نگارنده، ۱۴۰۳

براساس شکل ۲، عشق به شهر با کیفیت زندگی و ابعاد آن دارای همبستگی مثبت است. با در نظر گرفتن دو بُعد اصلی کیفیت زندگی؛ یعنی جسم و جان شهر، میزان همبستگی عشق به شهر با جان آن تقریباً دو برابر همبستگی با جسم شهر است. مراجعه به ابعاد شش گانه نیز نشان می دهد که عشق به شهر با بعد اجتماع از جان شهر و بعد اقتصاد از جسم شهر بیشترین همبستگی را دارد. در ادامه به منظور بررسی چگونگی به وقوع پیوستن رابطه بین عشق به شهر و زمینه، عشق به شهر را به عنوان متغیر وابسته در نظر می گیریم و سه مدل مختلف را طبق جدول ۷ برای تحلیل رگرسیون اجرا می کنیم.

جدول ۷: مدل‌های پیش‌بینی‌کننده عشق‌به‌شهر

ضریب تعیین تعدیل‌شده	ضریب تعیین	معناداری	ضریب رگرسیون	ضریب ثابت			
					متغیر وابسته: عشق‌به‌شهر		
۰/۲۲۴	۰/۲۲۸	۰/۰۰۱			مدل اول	متغیرهای مستقل	
		۰/۰۰۱		۱/۷۵۶			ضریب ثابت
		۰/۱۵۵	-۰/۰۸۳				جسم شهر
		۰/۰۰۱	۰/۵۲۸			جان شهر	
۰/۲۵۹	۰/۲۷	۰/۰۰۱			مدل دوم	متغیرهای مستقل	
		۰/۰۰۱		۱/۶۱۸			ضریب ثابت
		۰/۰۲۵	۰/۱۱۹				اقتصاد
		۰/۰۷۳	-۰/۱۰۵				کالبد
		۰/۱۱۲	۰/۰۸۶				محیط
		۰/۰۱۸	-۰/۱۳				حمل‌ونقل
		۰/۰۰۱	۰/۴۷۱				اجتماع
		۰/۳۸۱	۰/۰۵۱				سیاست و مشارکت
۰/۵۳۸	۰/۵۹۲	۰/۰۰۱			مدل سوم	متغیرهای مستقل*	
		۰/۰۵		۰/۶۲۷			ضریب ثابت
		۰/۰۲۷	۰/۱۰۵				فرصت شغلی
		۰/۰۰۲	۰/۱۶۵				هزینه بهره‌مندی از خدمات آموزشی وبهداشتی
		۰/۰۱۳	-۰/۱۰۸				دسترسی به مراکز بهداشتی و درمانی
		۰/۰۰۴	۰/۱۴				شرایط محیط مسکونی
		۰/۰۰۲	۰/۱۶۴				روشنایی
		۰/۰۵	-۰/۰۹				آب آشامیدنی
		۰/۰۳۲	۰/۰۹۸				تعلق خاطر و خود را بخشی از شهر دانستن
		۰/۰۰۱	۰/۲۷۹				احساس آرامش
		۰/۰۴۵	-۰/۰۹۸				احساس ایمنی و امنیت
		۰/۰۰۴	۰/۱۴۹				تمایل به عدم ترک شهر و محله
		۰/۰۰۱	۰/۱۷				روح و هویت منحصر به فرد محله سکونت
		۰/۰۴۶	۰/۰۸۶				ارتباط با اماکن مذهبی
		۰/۰۳۲	۰/۱۱۲		تأثیر سیاست‌های شهری بر کیفیت زندگی		
		۰/۰۰۳	۰/۱۹۵		در نظر گرفتن علایق و خواست شهروندان		

* با توجه به تعداد بالای متغیرهای مستقل در مدل سوم، صرفاً مواردی که در آزمون رگرسیون معنادار شده‌اند آورده شده است.
مأخذ: نگارنده، ۱۴۰۳

بر اساس جدول ۷، هرچه که متغیرهای مستقل جزئی‌تر می‌شوند میزان پیش‌بینی‌کننده بودن مدل افزایش می‌یابد. بر این اساس، هر کدام از مدل‌های ۱ تا ۳ به ترتیب می‌توانند ۲۲/۴، ۲۵/۹ و ۵۳/۸ درصد از عشق‌به‌شهر را پیش‌بینی کنند. همان‌طور که مدل اول نشان می‌دهد، جسم شهر هیچ نقش پیش‌بینی‌کننده معناداری در ذهنیت شهروندان برای عشق‌به‌شهر ندارد و در مقابل این جان شهر است که با ضریب رگرسیون ۰/۵۲۸ با سطح اطمینان

۹۹ درصد، پیش‌بینی‌کننده عشق‌به‌شهر است. نتایج مدل دوم نشان می‌دهد که ذهنیت مثبت از وضعیت اقتصادی و اجتماعی و ذهنیت منفی از وضعیت حمل‌ونقل، به‌ترتیب عشق‌به‌شهر را به‌شکل معناداری افزایش و کاهش می‌دهند که البته در این جا هم، بعد اجتماع نقش تعیین‌کننده‌تری دارد. در مدل سوم، در بین مؤلفه‌های کاهنده و افزایشنده عشق‌به‌شهر به‌ترتیب؛ دسترسی به مراکز بهداشتی و درمانی و احساس آرامش از زندگی در شهر شاندیز و محله‌های آن به‌ترتیب تعیین‌کننده‌ترین نقش را دارند.

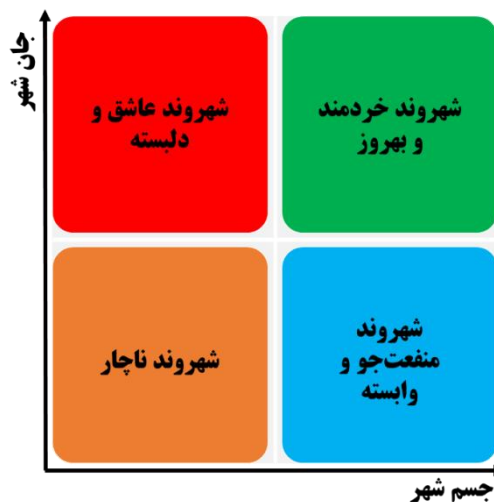
هنگامی که صحبت از جاذبه‌ها و دافعه‌های شهرها و یا کیفیت زندگی آن‌ها می‌شود، اولین چیزی که احتمالاً به‌نظر می‌آید، ویژگی‌های کالبدی و رؤیت‌پذیر شهر هستند؛ بنابراین، جذابیت‌های شهرهای بزرگ همیشه به‌نظر می‌آیند و این تصور وجود دارد که کیفیت زندگی در آن‌ها از شرایط مطلوب برخوردار است و همین تصورات است که عموماً مهاجرت‌ها از شهرهای کوچک‌تر به شهرهای بزرگ‌تر را رقم می‌زند. علاوه‌براین، می‌بایست توجه داشت که شهرهای بزرگ با بودجه‌های کلان به‌راحتی می‌توانند جذابیت‌های عینی ایجاد کنند و مخاطبان را به خود جلب نمایند.

با این حال، به‌واسطه بررسی کیفیت زندگی شهری ذهنی و عشق‌به‌شهر در شاندیز به‌عنوان یک شهر کوچک نشان دادیم که علی‌رغم احساس رضایت پایین شهروندان از جسم شهر، تصور مثبت از جان و عشق‌به‌شهر می‌تواند بر نارضایتی‌های ناشی از جسم شهر غلبه‌کنند و خود را در ذهن شهروندان پررنگ‌تر جلوه دهند (McCrea et al, 2009: 87; Rezvani et al, 2006: 91). در نهایت، این نقش‌آفرینی منجر به آن شده که شاندیزی‌ها کیفیت زندگی شهر را در مجموع بالاتر از متوسط ارزیابی کنند؛ بنابراین، علی‌رغم این‌که شهروندان کمبودها در جسم شهر را درک کرده‌اند اما به‌واسطه ارتباط مثبت‌شان با جان شهر عشق به آن‌ها در خود پرورش داده و همین حس قدردانی و علاقه‌مندی به شهر به مزیتی رقابتی برای آن تبدیل شده است. این عشق‌به‌شهر به یک یا چند محله خاص محدود نشده و ساکنان محله‌های مهاجرنشین، تازه‌ساز، آن‌هایی که اخیراً به شهر الحاق شده‌اند و حتی آن‌هایی که در مقایسه با سایر محله‌ها بدترین شرایط مرتبط با جسم شهر را تجربه کرده‌اند، نیز فرا گرفته است؛ لذا روح شهر حتی تازه‌واردها، رضایت‌مندی‌شان و عشق‌شان به شهر را تحت‌تأثیر قرار داده است.

بنابراین، جان شهر که رؤیت‌پذیر و ملموس نیست، می‌تواند سرایت کند و توسعه‌های جدید و ساکنان جدید را نیز با خود همراه سازد و زمینه‌ساز ارتقای سطح کیفیت زندگی ذهنی در میان شهروندان شود. نمود این موضوع را می‌توان در رضایت ساکنان از وجود فرصت‌های شغلی و اشتغال مشاهده نمود. در واقع بر اساس آنچه که پاپسکو و موراو^۱ (۲۰۲۵) نشان داده‌اند ساکنان راضی می‌توانند ضمن غنابخشیدن به جان شهر، با ارتقای محیط، آن‌ها را برای نوآوری خلاقانه مهیا سازند. به همین سبب است که کارآفرینان شاندیزی به‌واسطه عشقی که به شهر خود دارند، از دیرباز برندهای رستورانی را در شهر تأسیس کرده و ضمن ممانعت از تحت‌الشعاع قرار گرفتن شهر، با ایجاد فرصت شغلی زمینه ماندگاری و به فراخور عشق بیشتر به شهر را فراهم آورده‌اند.

نتایج رگرسیون نشان داد که اگرچه که کورتیت^۲ و همکاران (۲۰۲۱) و کاراتزیس و هچ^۳ (۲۰۱۳) عشق‌به‌شهر را در گرو رضایت توأمان از جسم و جان شهر شهر می‌دانند اما نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که جان شهر می‌تواند عشق‌به‌شهر را تبیین کند و جسم آن در این رابطه، نقش معنادار و تعیین‌کننده‌ای ندارد اما همان‌طور که توار و

بورديو لپاگ^۱ (۲۰۱۲) مطرح کرده‌اند، این موضوع نباید باعث غفلت از جسم شهر و تصورات ذهنی ساکنان از آن شود. چرا که نتایج نشان می‌دهد که علی‌رغم این تصور ذهنی مثبت نسبت به شهر، شهروندان بر این باور هستند که خواسته‌ها و علایق آن در شهر در نظر گرفته نمی‌شود و همچنین با افزایش سطح آگاهی آن‌ها نسبت به حق‌شان به شهر و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت زندگی میزان علاقه‌شان به شهر تنزل پیدا می‌کند. علاوه‌براین، اختلافات معنادار میانگین‌ها در کیفیت زندگی و عشق‌به‌شهر که ناشی از وجود تفاوت‌های بارز میان چند محله است، می‌تواند به تنش بین محله‌ای دامن‌زده و جان‌همبسته شهر را متزلزل کند. توجه به جان شهر و تلاش برای ارتقای آن از این جهت حائز اهمیت است که رسیدگی به آن در مقایسه با جسم شهر بسیار کم‌هزینه‌تر است و از جمله آن ویژگی‌هایی است که می‌تواند به‌عنوان یک مزیت رقابتی برای شهرهای کوچک جهت حفظ هویت مستقل‌شان در نظر گرفته شود.

شکل ۳: ارتباط ساکنان با شهر براساس تصورشان از جسم و جان شهر

تهیه و ترسیم: نگارنده، ۱۴۰۳

با اقتباس از راپلی^۲ (۲۰۰۳)، وز^۳ (۲۰۲۳) و رضوانی و همکاران (۲۰۰۹) و با بهره‌مندی از یافته‌های این مطالعه، می‌توان ماتریس ۲*۲ را معرفی کرد (شکل ۳) که نوع ارتباط ساکنان با شهرشان را بر اساس تصوراتشان از جسم و جان شهر نشان می‌دهد. بر این اساس، در صورتی که نگرش ذهنی فرد از جسم و جان شهر بالاتر از میانگین باشد، می‌توان نوع رابطه او با شهر را خردمندانه توأم با بهروزی تعریف کرد. اگر تصور از جسم شهر پایین‌تر از میانگین و از جان آن بیشتر از حد متوسط باشد؛ یعنی جایی که ساکنان شاندیز هستند، نوع رابطه فرد با شهر مبتنی بر عشق و دل‌بستگی است. چنان‌چه درک از جسم و جان به‌ترتیب بیشتر و کمتر از میانگین باشد، در این حالت نوع رابطه فرد با شهر مبتنی بر منفعت است. چنین فردی به‌عنوان یک بیگانه جدا از بستر درحالی که هیچ حس معنوی نسبت به محل زندگی خود ندارد، صرفاً به‌واسطه رضایت ذهنی نسبت به برآورده‌شدن منافعش و وابستگی به محل زندگی خود، با آن مدارا می‌کند. در نهایت، گروهی از افراد قرار می‌گیرند که ذهنیت آن‌ها از جسم و جان به‌صورت توأمان

1. Tovar & Bourdeau-Lepage
2. Rapley
3. Wesz

پایین تر از حد میانگین است. در این حالت، فرد ناچار به ارتباط با محل سکونت خود است، چرا که به واسطهٔ محرومیت امکان تغییر شرایط را ندارد.

نتیجه‌گیری

در این مطالعه، تلاش بر آن بود تا با سنجش سطح کیفیت زندگی ذهنی و عشق‌به‌شهر، به بررسی امکان در نظر گرفتن این دو مفهوم به‌عنوان یک مزیت رقابتی برای شهر کوچک شاندیز بپردازیم. نتایج نشان داد که علی‌رغم این که تصورات ساکنان از مؤلفه‌های مرتبط با جسم شهر پایین‌تر از میانگین است، ذهنیت مثبت آن‌ها از مؤلفه‌های جان شهر و احساس آرامشی که از زندگی در شهر دارند، سطح کیفیت زندگی ذهنی در معنای عام آن‌ها را تحت تأثیر قرار داده و منجر به آن شده است که آن‌ها در مجموع احساس کنند که کیفیت زندگی در شاندیز، بالاتر از میانگین است. هم‌راستا با جان شهر، ساکنان شاندیز عاشق شهر خود و زندگی در آن هستند که این عشق‌به‌شهر مشخصاً تحت تأثیر جان آن است و جسم شهر مشخصاً نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری این احساس ایفا نمی‌کند. همچنین، نتایج نشان داد که نارضایتی از دیده‌نشدن خواست‌ها و تفاوت‌های معنادار در سطح کیفیت زندگی بین محله‌ها نیز عشق‌به‌شهر را تحت تأثیر قرار نداده و تمام محله‌ها فارغ از هرگونه شرایطی که دارند، در عشق‌به‌شهر و محلهٔ خود مشترک هستند اما این عشق، می‌تواند متزلزل باشد و تحت تأثیر ارتقاء سطح آگاهی و یا تبعیض‌ها و اختلاف‌های بین محله‌ای، تنزل پیدا کند.

بر این اساس، می‌توان جان و عشق‌به‌شهر را به‌عنوان یک مزیت رقابتی برای شهرهای کوچک تعریف نمود که می‌توانند به‌واسطهٔ آن و با ارتقا و سرمایه‌گذاری بر روی آن، زمینه‌های تثبیت جمعیت و احساس رضایت را فراهم آورند. با این حال، غفلت از جسم شهر در بلندمدت می‌تواند تأثیر منفی بر احساس رضایت از جان آن داشته باشد؛ لذا لازم است، که به آن به‌قدر توان توجه شود. علاوه‌براین، سنجش سطح کیفیت زندگی عینی در شهر شاندیز و مقایسهٔ نتایج حاصل با این مطالعه، می‌تواند ضمن اعتبارسنجی یافته‌های این مطالعه، به پژوهشگران و مدیران شهری شاندیز در درک تأثیر کیفیت زندگی عینی بر کیفیت زندگی ذهنی کمک کند. در واقع، هم‌اکنون این سؤال وجود دارد که آیا ذهنیت منفی از جسم شاندیز، به‌واسطهٔ کمبودهای واقعی موجود در این بُعد یا ناشی از ناهماهنگی بین عینیات و ذهنیات است؟

قدردانی

در این مجال لازم است که از شهروندان شریف شاندیز که سخاوتمندانه در این پژوهش مشارکت کردند، تشکر نمایم. همچنین، شهرداری شاندیز با پشتیبانی از جمع‌آوری و تکمیل پرسش‌نامه‌ها و آقایان رضا آهویی و امید ضرابی (مدیران روابط عمومی و برنامه‌ریزی) با راهنمایی‌ها و نظرات کارشناسانه‌شان بسیار کمک‌کننده بودند؛ لذا نهایت قدردانی را از مجموعهٔ شهرداری شاندیز و بزرگوارانی که نام آن‌ها ذکر شد، دارم.

منابع

- Bastanian Shahgoli, M., Panahi, A., & Abdullahzadeh Tarf, A. (2018). Evaluating the indicators of urban life quality in old and new textures of Tabriz (Case study: Koch-e Bagh and Marzadaran). *Sociological Studies*, 10(39), 73-89.
<https://sanad.iau.ir/en/Journal/jss/Article/957765>
- Bounds, M. (2020). *Urban Social Theory: City, Self and Society*. (R. Sarvestani, Trans.) Tehran University Publication.
https://press.ut.ac.ir/book_1439.html
- Cantarero, R., & Potter, J. (2024). Quality of life in small towns: a mid-American case study. In R. Marans, R. Stimson, & N. Webster, *Handbook of Quality of Life Research: Place and Space perspectives* (pp. 230-243). Cheltenham, UK • Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing.
<https://doi.org/10.4337/9781789908794.00024>
- Ghazaie, M., & Rafieian, M. (2021). Is affordable housing a pro- poor policy? Evidence from a prominent housing policy in Iran. *Poverty & Public Policy*, 1-24.
<https://doi.org/10.1002/pop4.355>
- Ghazaie, M., Rafieian, M., & Dadashpoor, H. (2024). Planning in the face of diversity: A re-orientation of power relations. *Progress in Planning*, 179(100794), 1-26.
<https://doi.org/10.1016/j.progress.2023.100794>
- Gifford, R., Scannell, L., Kormos, C., Rourke, C., & McIntyre, A. (2024). The role of neighbourhoods in quality of life: toward a comprehensive model. In R. Marans, R. Stimson, & N. Webster, *Handbook of Quality of Life Research: Place and Space Perspectives* (pp. 182-198). Cheltenham, UK • Northampton, MA: Edward Elgar.
<https://doi.org/10.4337/9781789908794.00020>
- Habibi, K., Amiri, F., Saidi, M., & Khosravi, R. (2023). Investigating the Effect of Institutional Trust on the Citizens' Quality of Life in Iran. *Urban Structure and Function Studies*, 11(40), 105-128.
<https://doi.org/10.22080/usfs.2024.26345.2395>
- Hataminejad, H., Ziari, K., Pashabadi, S., & Haji, M. (2018). Assessment of Quality of Life in Syroos Neighborhood in Tehran. *Human Geography Research*, 50(3), 513-535.
<https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.33919.1006519>
- Jamal, A., Rizki, C. Z., Fitriyani, Rusdi, M., & Diana, A. (2023). Urban quality of life amidst COVID-19 pandemic in Indonesia: do economic and geographical factors influence quality of life? *Journal of Maps*, 19(1), 1-11.
<https://doi.org/10.1080/17445647.2023.2232367>
- Judi, F., Sarvar, R., & Hassani Mehr, S. S. (2024). Assessing the quality of life in informal settlements in Miandoab. *Journal of Applied Researches in Geographical Sciences*, 74(24), 472-490.
<https://doi.org/10.61186/jgs.24.74.21>
- Kageyama, P. (2011). *For the Love of Cities: The Love Affair Between People and their Cities*. Published by Creative Cities Productions.
<https://www.amazon.com/Love-Cities-affair-between-people/dp/0615430430>

- Kavaratzis, M., & Hatch, M. (2013). The Dynamics of Place Brands: An Identity-based Approach to Place Branding Theory. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273- 281.
<https://doi.org/10.1177/1470593112467268>
- Kazemzadeh-Zow, A., Darvishi Bolorani, A., Neysani Samany, N., Toomanian, A., & Pourahmad, A. (2018). Spatiotemporal modelling of urban quality of life (UQoL) using satellite images and GIS. *International Journal of Remote Sensing*, 6095-6116.
<https://doi.org/10.1080/01431161.2018.1447160>
- Kourtit, K., Nijkamp , P., & Wahlström, M. (2020). How to make cities the home of people-a ‘ soul and body ’ analysis of urban attractiveness. *Land Use Policy*, 111, 1-9.
<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2020.104734>
- Kourtit, K., Nijkamp , P., & Östh, J. (2021). My home is my castle-Assessment of city love in Sweden. *International Journal of Information Management*, 58, 1-17.
<https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102213>
- Kourtit, K., Nijkamp, P., Türk, U., & Wahlström, M. (2022a). City love and neighbourhood resilience in the urban fabric: A microcosmic urbanometric analysis of Rotterdam. *Journal of Urban Management*, 11, 226-236.
<https://doi.org/10.1016/j.ju m.2022.04.004>
- Kourtit, K., Nijkamp , P., & Wahlström, M. (2022b). City love and place quality assessment of liveable and loveable neighbourhoods in Rotterdam. *Land Use Policy*, 119, 1-12.
<https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.106109>
- Li, G., & Weng, Q. (2007). Measuring the quality of life in city of Indianapolis by integration of remote sensing and census data. *International Journal of Remote Sensing*, 28(2), 249-267.
<https://doi.org/10.1080/01431160600735624>
- McCrea, R., Marans, R., Stimson, R., & Western, J. (2011). Subjective measurement of quality of life using primary data collection and the analysis of survey data. In R. Marans, & R. Stimson, *Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods, and Empirical Research* (55-75). Dordrecht: Springer.
https://www.doi.org/10.1007/978-94-007-1742-8_3
- McCrea, R., Shyy , T.-K., & Stimson , R. (2006). Objective and Subjective Indicators of Urban Quality of Life? *Applied Research in Quality of Life*, 1, 79-96.
<https://doi.org/10.1007/s11482-006-9002-2>
- Naghdi, A., & Babaei, H. (2015). Urban Quality of Life as Human Development Indicators: Dimensions, elements. *Urban Managment Studies*, 7(23), 1-14.
<https://sanad.iau.ir/en/Journal/ums/Article/824466>
- Pakru, N., & Darskhan , R. (2024). Measurement of the factors affecting the quality of life in the informal settlements areas of Tabriz Metropolis. *Journal of Applied Reseaches in Geographical Sciences*, 24(73), 419-435.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22287736.1300.0.0.128.1>
- Popescu, I., & Mourão, P. (2025). Intertwining Perspectives on Happiness and Well-Being to Explain the Rise of Creative Cities. *Applied Research in Quality of Life*, 1-29.
<https://doi.org/10.1007/s11482-024-10417-7>

- Rahdar, A. (2024). Comparative analysis of quality of life indicators based on urban social justice (Case study : Zaytoon Karmanani and Koi Yousefi neighborhoods (Fatimia) in Ahvaz city. *Sustainable Urban & Regional Development Studies Quarterly*, 5(1), 155-175.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.27830764.1403.5.1.9.1>
- Rahmati, M., Ahmadi, S., & Mohammadi, C. (2024). Investigation of Quality of Life Indicators by Structural Equation Modeling in Sarpol-e Zahab City. *Human Geography Research Quarterly*, 56(1), 97-110.
<https://doi.org/10.22059/jhgr.2022.319405.1008261>
- Rahnamaee, M., Faraji Mollae, A., Hatami Nejad, H., & Azimi, A. (2013). An Analysis on the Concept of Urban Life Quality Case study: Babolsar City-Iran. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 2(5), 49-76.
<https://doi.org/10.22111/gaij.2012.886>
- Rapley, M. (2003). *Quality of Life Research: A Critical Introduction*. London: SAGE Publication.
<https://doi.org/10.4135/9781849209748>
- Rezvani, M., & Mansourian, H. (2008). Assessing the Quality of Life: A Review of Concepts, Indices and Models, and Presentation of a Proposed Model for Rural Areas. *Village and Development*, 11(3), 1-26.
http://rvt.agri-peri.ac.ir/article_59256.html?lang=en
- Rezvani, M., Motakan, A., Mansourian, H., & Satari, M. (2009). Development and Assessment of indicator of Urban Life Quality. *Urban Regional Studies and Research*, 1(2), 87-110.
https://urs.ui.ac.ir/article_19942.html?lang=en
- Saberifar, R. (2024). Investigating indicators of the quality of urban life(Case study: Birjand City. *Sustainable Urban & Regional Development Studies Quarterly*, 5(2), 1-19.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.27830764.1403.5.2.1.5>
- Serag El Din, H., Shalaby, A., Farouh, H., & Elariane, S. (2013). Principles of urban quality of life for a neighborhood. *HBRC Journal*, 9(1), 86-92.
<https://doi.org/10.1016/j.hbrcj.2013.02.007>
- Shaterian, M., Oshnooi, A., & Ganjipour, M. (2012). Measuring the degree of life quality satisfaction of old neighborhoods of Aran and Bidgol County. *Urban Regional Studies and Research*, 14(13), 127-144.
https://urs.ui.ac.ir/article_20019.html?lang=en
- Shayan, H., & Movdoodi, M. (2012). The Influence of Functional Changes on Repopulation (The Case Study: Shandiz District of Mashhad). *Human Geography Research*, 44(1), 173-190.
https://jhgr.ut.ac.ir/article_24531.html?lang=en
- Stimson, R. (2024). Objective approaches to investigating and measuring quality of life and well-being . In R. W. Marans, R. J. Stimson, & N. J. Webster, *Handbook of Quality of Life Research: Place and Space Perspectives* (pp. 61-78). Cheltenham, UK • Northampton, MA, USA: Edward Elgar.
<https://doi.org/10.4337/9781789908794.00012>
- Stimson, R., & Marans, R. (2011). Objective measurement of quality of life using secondary data. In R. Marans, & R. Stimson, *Investigating Quality of Urban Life: Theory, Methods, and Empirical Research* (33-54). Dordrecht: Springer.
https://doi.org/10.1007/978-94-007-1742-8_2
- Stimson, R., & Marans, R. (2024). Investigating subjective quality of life: using survey research methods. In R. Marans, R. Stimson, & N. Webster, *Handbook of Quality of Life Research: Place and Space Perspectives* (79-93). Cheltenham, UK • Northampton, MA, USA: Edward Elgar.
<https://doi.org/10.4337/9781789908794.00013>

- Tovar , E., & Bourdeau-Lepage, L. (2012). Well-being Disparities within the Paris Region: A Capabilist Spatialised Outlook. *Urban Studies*, 50(8), 1575-1591.
<https://doi.org/10.1177/0042098012465130>
- Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life: ordering concepts and measures of the good quality. *Journal of Happiness Studies*, 1, 1-39.
https://doi.org/10.1007/978-94-007-5702-8_11
- Wahlström , M. (2017). What about the Soul of the City? Applying a Resident Perspective in four Swedish Cities. *Romanian Journal of Regional Science*, 11(1), 36-61.
<http://rjrs.ase.ro/wp-content/uploads/2017/03/V111/V1113.Wahlstrom.pdf>
- Wahlström, M., Kourtit, K., & Nijkamp, P. (2020). Cities4People-A body and soul analysis of urban neighbourhoods. *Public Management Review*, 22(5), 687-700.
<https://doi.org/10.1080/14719037.2020.1718190>
- Wesz, J., Miron, L., Delsante, I., & Tzortzopoulos, P. (2023). Urban Quality of Life: A Systematic Literature Review. *Urban Science*, 7(56), 1-20.
<https://doi.org/10.3390/urbansci7020056>
- World Health Organization. (2012). WHOQOL user manual. World Health Organization.
<https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/4c5cd94a-599e-450f-9141-4a21a7b74849/content>